

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang“.

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1906

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGDIENST TELEFOON 4519.

KOLONIAAL

ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST“:
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

INHOUD: Hoe de Inlanders op te voeden. — Uit de Oost-Ind. Mail. — Suriname. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën. — Oost- en West-Ind. Litteratuur-overzicht. — Lees-tafels. — Ingezonden. — Mededeelingen.

Hoe de Inlanders op te voeden?

II.

Onze plaatsruimte laat heden niet toe, uitvoerig te zijn bij het vervolg op onze inleiding van bovenstaand onderwerp, in ons vóórlaatste weekblad begonnen; toch willen wij dit niet langer uitstellen, te meer daar op onze uitnodiging tot gedachtenwisseling dadelijk werd ingegaan door den op Inlandsch-onderwijsgebied zoo welbekenden schrijver, J. H.

Over de vraag, waarmede wij den vorigen keer besloten, n.l.: de al dan niet wenschelijkheid van het stichten eener Universiteit in N.-I., zou anders heel wat te schrijven zijn. De trouwe lezers van ons weekblad zullen zich echter wel herinneren, hoe wij meermalen in deze kolommen de met redenen omkleede verlangens weergaven der op Java tot stand gekomen Universiteits-vereeniging. Mochten hare wenschen over niet al te langen tijd verwezenlijkt worden, maar dan zóó, dat het Hooger Onderwijs in N.-I., zij 't om te beginnen op beperkte schaal, toch niet onderdoe voor dat aan de Nederlandsche Hoogeschoolen!

Aan het studeeren van Inlandsche jongelieden in Europa zijn vele keerzijden verbonden, zooals reeds dikwijls bevestigd is, niet alleen in ons land, maar even goed en nog sprekender, wat betreft de Britsch-Indiërs, die wegens het onvoldoend Hooger Onderwijs in eigen land, toch naar Engeland gaan, om later, in hun geboorteland teruggekeerd, daar het element van onvoldaanheid steeds meer te voeden. Een remedie tegen laatstgenoemd verschijnsel zou, dunkt ons, moeten zijn, dat de Indische Regeering zorgde voor het zooveel mogelijk ten bate van Indië zelf benutten der afgestudeerde jeugd.

* * *

Een der moeilijkste kwesties ter oplossing bij alle graden van het toenemend Inlandsch onderwijs, vanaf de desaschool tot aan de Universiteit, is zeker het vinden en aankweeken van de noodige leerkrachten.

Aangenomen, dat 't meest doelmatig onderwijs wordt gegeven in de landstaal en door landgenooten — in alle vakken, behalve de levende, vreemde talen — zou dan het oprichten van meer en meer kweekplaatsen voor Inl. onderwijzers niet de aangewezen weg zijn, al zullen om te beginnen natuurlijk, vooral voor het Hooger- en Middelbaar onderwijs, Nederlandsche professoren en leeraren onontbeerlijk zijn?

Over de boven aangevoerde punten heerscht echter zeker onder de vakkundigen nog wel verschil van meening, lijk ook het geval blijkt te zijn over de al dan niet wenschelijkheid van:

Handenarbeid op de desascholen.

In het hoofdartikel van het „Kol. Weekbl.“ van 17 Juni, met het opschrift: „Hoe de Inlanders op te voeden?“ wordt o.a. het volgende gezegd: „Wij zouden hieraan toe willen voegen of niet het invoeren van eenig onderricht in eenvoudigen handenarbeid het bezwaar van het te veel theoretisch zijn van het desa-onderricht zou kunnen ondervangen. De opmerking, dat zelfs in Nederland op de gouvernementsscholen dit vak nog niet is ingevoerd, is toch zeker niet steekhoudend, waar toch hier meer en meer bijzondere scholen worden opgericht, juist ter wille van de noodzakelijkheid van dit leervak.“

Het theoretisch onderwijs op de desaschool is uiterst eenvoudig en bepaalt zich tot een minimum. De onderwijzers aan die scholen, waarvan het gehalte, om het zacht uit te drukken, niet hoog is, zijn dan ook hoogstens in staat om te leiden bij het onderwijs in lezen, schrijven en rekenen. Dat onderwijs is een noodzakelijk hulpmiddel om de jeugdige hersens tot denken, tot logisch denken te brengen. Er moet in die hersens heel wat omgaan, heel wat worden opgemerkt en gecombineerd, om lezen en schrijven te leeren en om die hersengymnastiek is het vooral te doen.

Iedereen, die met kinderen heeft te doen gehad, zal hebben opgemerkt hoe „fel“ zij reeds op jeugdigen leeftijd zijn op lezen en schrijven en er is dan ook geen onderwijs, waarbij men zelfs bij middelmatige leiding zooveel succes heeft, als bij het lees- en schrijfontwings. De groote aantrekkelijkheid er van voor het kind, is het zelf zien, zoeken en vinden.

Door de „theoretisch“ onderwijs wordt de leerling voorbereid voor de praktijk. Als een jongen in Holland bij een timmerman in de leer wil gaan, zal de eerste vraag van den baas zijn: „Heb je schoolgegaan, kun je lezen en schrijven?“ en die vraag wordt niet zozeer gedaan, omdat de baas de lees- en schrijfkunst zoo onmisbaar acht, dan wel, omdat hij liever te doen heeft met een jongen, die zooals dat heet „wat heeft geleerd“, o.a. zijn verstand gebruiken en daarbij gewend is aan orde en tucht. Het theoretisch onderwijs is dus niet improductief, maar maakt den leerling geschikter voor de praktijk, onverschillig welke.

Het nut van theoretisch onderwijs hebben wij herhaaldelijk betoogd, o.a. in de Ind. Gids van Juli 1904 en Augustus 1912. Daarover zullen wij dus hier niet verder uitweiden, maar aantonen waarom invoering van onderwijs in handenarbeid op de desascholen niet aan te bevelen is.

Het onderwijs in handenarbeid is waarschijnlijk ontstaan als reactie tegen intellectuele overlading en toenemende onhandigheid. De leerplicht noodzaakt de kinderen zes jaar school te gaan en die tijd wordt bijna geheel benut voor z.g. intellectueel onderwijs. Aan oefening van oog en hand wordt weinig gedaan en het gevolg is, vooral bij stedelingen, een onhandigheid en onbeholpenheid, die door de toenemende verdeling van arbeid in de hand wordt gewerkt.

Bij de dorpelingen is dat in mindere mate het geval, omdat men op het platte land meer op zich zelf is aangewezen en wij kunnen dan ook veilig zeggen, dat de gemiddelde buitenman handiger is, zich beter kan redden dan de gemiddelde stadsbewoner. Daaruit volgt, dat er voor den stedeling meer behoefte bestaat aan onderwijs in handenarbeid, aan oefening van oog en hand, dan voor den plattelander.

Maar nog veel groter is het hier bedoelde verschil tusschen den gemiddelden Europeaan en den gemiddelden Inlander. Iedereen, die in Indië is geweest, zal het zijn opgevallen, hoe handig de Inlanders over het algemeen zijn. Met zijn kapmes en zijn pisau raet maakt de Inlander par maniere de dire alles, van een bamboepagar of een kippenhok, tot een huis. Daaruit valt de conclusie te trekken, dat onderwijs in handenarbeid voor den Inlander veel minder noodig is dan voor den Europeaan.

Doch gesteld, dat men het hieromtrent met ons niet eens mocht zijn, dan wijzen wij op een overwegend bezwaar tegen invoering van handenarbeid op de desaschool, n.l. het feit, dat terwijl de leertijd in Europa, als minimum zes jaren duurt, de inlandsche leerlingen gemiddeld slechts een paar jaren school gaan.

Blijkens het staatsje op blz. 104 van het Kol. Verslag van 1914 werden de desascholen op Java, op 31 December 1913 bezocht door (in ronde cijfers) 200000 leerlingen.

Afgeschreven werden (in 1913) 65000 leerl., waarvan 43000 uit de laagste klasse. Wegens onregelmatig schoolbezoek werden niet minder dan 25000 leerl. verwijderd.

Dat zijn treurige cijfers, die bewijzen, dat het verloop op de desascholen zeer groot is en als wij den gemiddelden leertijd van de leerlingen op twee jaar schatten, dan is die schatting waarschijnlijk te hoog.

Op de openbare lagere scholen is de toestand beter, maar niet veel. In de zitting van de Tweede Kamer der S.-G. (25 Nov. 1913) deelde de heer Gerhard eenige treffende cijfers mede, waaruit het kolossale verloop op de inlandsche scholen kon blijken. Van eene schoolbevolking op Java en Madoera van in ronde cijfers 200000 leerlingen, werden in één jaar 86000 afgeschreven, d.i. 43 pct. „Wanneer men deze cijfers nagaat“, merkte de heer G. op, „dan rijst de vraag: wat kan er van het onderwijs op die scholen terecht komen en hoe kan men dan den toestand in de verslagen bevredigend noemen?“

Met zulke cijfers voor oogen en daarbij in aanmerking nemende, dat ook het schoolverzuim zeker niet minder belangrijk zal zijn dan op de lagere scholen der 2e klasse, gelooven wij niet te overdrijven als wij beweren, dat er, zooals de toestanden op de desaschool thans zijn, van onderwijs in handenarbeid niets zou terecht komen.

Van een zesjarigen leertijd als minimum kunnen zonder bezwaar wel eenige uren per week voor handenarbeid worden afgezonderd, maar dat kan niet, als de leerlingen slechts een paar jaar school gaan, omdat dan de resultaten van het z.g. theoretisch onderwijs, die toch al weinig bevredigend zijn, daaronder te zeer zouden lijden. Het zou een poging worden, om twee vliegen in één klap te slaan, met het resultaat dat ze allebei worden gemist.

Een overwegend bezwaar tegen invoering van handenarbeid is bovendien, dat de desascholen van thans ten eenenmale ongeschikt zijn om vruchtdragend, doeltreffend onderwijs daarin te geven. Daarvoor zijn ontwikkelde, intelligente onderwijzers noodig, in staat om dat onderwijs als opvoedingsmiddel tot zijn recht te doen komen. Zonder zulke onderwijzers, kan het onderwijs in handenarbeid tot niets anders leiden, dan tot een tijdrovend geknutsel zonder opvoedkundige waarde, tot een „spielerei“ met humbug-resultaten.

J. H.

Wij zijn het niet in allen deele met den geachten Inzender eens.

Alles, wat schrijver betoogt, ten gunste van het leeren lezen, schrijven en rekenen, is evenzeer van toepassing op het onderwijs in eenvoudigen handenarbeid. Ook dit valt bijzonder in den smaak van jeugdige kinderen, ook hiervan is de groote aantrekkelijkheid het zelf zien, zoeken, vinden en bovendien, maken; ook door handenarbeid naast het theoretisch onderwijs, worden de leerlingen — vooral de kleine luyden van buiten — voorbereid voor de praktijk.

Wat wij vreezen is juist, dat het Inl. kind op den duur ook op den weg van intellectuele overlading zal geleid worden, waartegen in Europa nu de reactie is opgetreden. Is voorkomen niet beter dan genezen?

Ieder, die de Inlanders kent, zal 't met schrijver eens zijn, dat deze in doorsnee veel handiger zijn, dan b.v. de doorsnee Hollanders, maar juist daarom zou 't zoo te betreuren zijn, als deze niet hoog genoeg te waardeeren eigenschap meer en meer bij hen verloren gingen. Symptomen hiervan doen zich reeds voor.

De kortere duur van den leertijd in Indië kan, dunkt ons, geen overwegend bezwaar zijn, daar het theoretisch onderwijs niet er onder zal lijden, zoo het afgewisseld wordt door handenarbeid, integendeel vlugger opgenomen wordt door de uitgeruste hersenen, zooals in de practijk bewezen is op de moderne lagere scholen in Europa.

Hofl. van H. M. de Koningin.

O. C. L. VOSVELD,

Opticiën - Instrumentmaker.

Korte Poten 42 - Tel. 3957 - Den Haag.

Hofl. van H. M. de Kon.-Moeder

Het schoolverzuim zal door de invoering van handenarbeid zeker niet grooter worden. De ouders zullen eerder en geregelder hunne kinderen naar school sturen, als deze thuis komen met kleine, zelfgemaakte voorwerpen, die van nut zijn in de huishouding, wellicht zelfs verkoopbaar blijken.

Goede onderwijskrachten worden langzamerhand gekweekt.

Trouwens, de bezwaren, door schrijver opgenoemd, zijn ongeveer dezelfde, welke vroeger ook in Europa te berde werden gebracht, doch allen overwonnen zijn.

Waar een wil is, is ook een weg.

Uit de O. I. Mail.

Het cholera-rapport.

In de Bat. bladen van 17 Mei j.l. lezen wij: De laatste patiënt voor cholera in behandeling, is als hersteld ontslagen.

Daar geen andere gevallen voorkwamen, toont het cholera-rapport een blanco papier.

Een gevolg van den oorlog.

Op het oogenblik wachten, naar de „Javabode” vernam, een 6-tal assistent-residenten en 1 controleur, die in dit jaar van verlof uit Europa zijn teruggekomen, op herplaatsing. Gedurende hun non-activiteit genieten zij slechts één derde gedeelte van hun laatst genoten activiteits-tractement.

Het ontbreken van vacatures is natuurlijk een gevolg van de omstandigheid, dat thans zooveel minder ambtenaren dan in normale jaren met verlof gaan. Ook een 15-tal onderwijzers en 3 onderwijzeressen verkeerden in gelijke omstandigheden.

Inspecteur M. U. L. O.

Naar hetzelfde blad vermeldt, overweegt de N.-I. Regeering de benoeming van een inspecteur voor het M.U.L.O. onderwijs.

Verbetering Bevloeiingstoestand.

In de laatste jaren is men er op uit om de kleinere inlandsche bevloeiingen te verbeteren, een zeer toe te juichen streven, waarvan de resultaten rechtstreeks ten bate komen van de betrokken grondbezitters.

Zoo is thans machtiging verleend om een 4-tal dammen van inlandsche constructie met inlaatsluizen in de Kali Karanglo in het district en de afdeling Salatiga der residentie Semarang te verbeteren, welk werk een uitgaaf van f 6000 zal vorderen.

Bereikt wordt daardoor, dat aan een uitgestrektheid grond van ruim 1150 bouws daardoor een meer regelmatige toevoer van water wordt verzekerd en verspilling van water ten nadeel van de lager gelegen streken voorkomen, of althans belangrijk verminderd wordt.

Bruggen over de Solorivier.

Het is reeds bijna 4 jaar geleden, dat de gewestelijke raden van Rembang en Soerabaja aan de regeering mededeeling deden van bestaande plannen tot het maken van overbruggingen over de Solorivier te Bodjonegoro en Babat, deze laatste plaats gelegen op de grens van de beide genoemde residenties. Deze laatste brug zou voor rekening van beide gewesten gebouwd worden.

De kosten van de twee bruggen zouden in totaal meer dan 4½ ton kosten, waarvan ongeveer 1½ ton zou komen voor rekening van het gewest Soerabaja.

Deze zaak is tot dusver blijven rusten in verband met de aanhangige concessie-aanvragen van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij tot den aanleg en de exploitatie van verschillende Stoomtramwegen in Rembang. Deze concessies zijn, naar indertijd in de „Javabode” is vermeld, in het laatst van 1913 verleend en ook aanvaard, zoodat met den aanleg spoedig een begin zal worden gemaakt.

Door de N. I. S. zullen ten behoeve van de exploitatie van die tramlijnen eveneens bruggen over de Solorivier op de voornoemde plaatsen moeten worden aangelegd.

Dit is kort geleden door de regeering medegedeeld aan de genoemde gewestelijke raden en bestaat er daardoor, naar door haar is opgemerkt, gelegenheid om op eene weinig kostbare wijze in de behoefte aan bruggen voor gewoon verkeer te voorzien, door namelijk de door de N. I. S. te Bodjonegoro en Babat aan te leggen trambruggen tevens voor dat verkeer te doen inrichten.

Binnen de residentie Rembang zullen toegangswegen naar die bruggen worden aangelegd, de kosten waarvan de regeering bereid is voor hare rekening te nemen. De kosten van onderhoud van die wegen, die in totaal 11 KM. lang zullen zijn, zullen voor de helft door het land en voor de wederhelft door het gewest gedragen worden.

Een verder gevolg van den aanleg der bruggen is, dat een drietal overvaarten in Rembang, nl. te Tawangserie, Pengkol en Bandjarsari en die te Bedahan en Bagaran in Soerabaja zullen kunnen vervallen, zoodat de voor het onderhoud en de bediening thans jaarlijks door de regeering verleende subsidies, bedragende in totaal respectievelijk f 3637 en f 1780, zullen vervallen.

Aan de meergenoemde gewestelijke raden is door de regeering de vraag gesteld, of zij zich met de vorenbedoelde regelingen kunnen vereenigen.

Suriname.

„Er wordt door het Bestuur niet genoeg reclame ge-

maakt voor de kolonie”. Zoo klaagde men van meer dan ééne zijde in de Koloniale Staten. (Zie ons vorig nummer). En wanneer men reclame tracht te maken, doet men het verkeerd. Zoo lazen we in een der Surinaamsche bladen, dat er vanwege de permanente tentoonstellings-commissie in Suriname boekjes waren uitgegeven bij gelegenheid van een tentoonstelling te New-York. Onze pogingen om te weten te komen waar deze boekjes verkrijgbaar waren, faalden. Moest het Surinaamsche bestuur niet zorgen, dat dergelijke uitgaven kosteloos of voor weinig geld te krijgen waren bij den boekhandel hier te lande? En moesten ze niet zijn toegezonden aan de voornaamste bladen en aan de groote openbare bibliotheken? Waarom is men zoo zuinig op dergelijke uitgaven? Zelfs de officieele uitgaven zijn hier in de openbare bibliotheken niet voorhanden: de Gouvernementsbladen b.v. en de Handelingen der Koloniale Staten; ook de door Commissiën in de kolonie uitgebrachte en in druk verschenen rapporten. Het is meer dan tijd, dat er aan die cryptogame neigingen een eind komt.

Onder het hoofd „De levensduur eener industrie”, schrijft „De West” van 18 Mei:

„Eenige sprekers in de Koloniale Staten hebben onlangs beweerd, dat het over een jaar of tien wel gedaan zal zijn met de balata-industrie, zoodat daarna niet meer zou mogen worden gerekend op baten uit die industrie voor de koloniale kas.

Deze opmerking heeft een ouden woudlooper uit zijn tent gelokt. Hij fronste de wenkbrauwen, greep vastberaden naar zijn pen, die eenigszins verroest was, en zette zich neder aan een geïmproviseerde schrijftafel, om zijn stem te verheffen tegen hetgeen verkondigd was in 's lands vergaderzaal.

Als resultaat van zijn ongewonen arbeid — die voor hem zeker inspannender was dan een lange marsch door oerwoud en zwampen — zond hij ons een lang epistel..... voor de krant.

Zijn brief maakte echter den indruk, dat de schrijver vaardiger is in het omgaan met het jachtgeweer, dan in het hanteeren van de ganzeveder. Het epistel is minder geschikt voor opname, maar wij willen er gaarne de hoofdgedachte van weergeven.

De schrijver is speciaal deskundige in het Coppenamegebied. En hoewel daar reeds ettelijke jaren op intensieve wijze de balata-exploitatie is uitgeoefend, is er z. i. nog volop werk voor een reeks van jaren. De meening, dat over een zeker aantal jaren de kolonie „uitgewerkt” zou kunnen zijn, geeft z. i. blijk, dat men zich geen juist denkbeeld vormt van de onmetelijke uitgestrektheden onzer wouden en het voorkomen van bolletrieboomen daarin. Wanneer met niet te groote ploegen gewerkt wordt, onder goede controle, dan kan z. i. in afzienbaren tijd nog geen sprake zijn van uitputting der bosschen. Als men flink aanpakt, en doorzet, is er op elk gebied nog overvloed van werk in onze bosschen, zoodat men ook volstrekt niet alleen op balata behoeft te steunen. Ook wat goud betreft, ligt z. i. nog een groot arbeidsveld braak. Hij houdt het voor zeker, dat een grondige prospectie naar goud aan de Boven-Coppename alle kans heeft goede resultaten op te leveren.”

Aan de „Paramaribo Times” ontleent hetzelfde nummer van „De West” het bericht, dat te Paramaribo is aangekomen de heer J. W. Braidwood van Denver, Colorado, president van de Guiana Callao Gold Mining Company. Voor rekening dezer maatschappij wordt reeds sedert eenigen tijd, onder leiding van den welbekenden heer E. H. Teats, goud ontgonnen in Mindrineti, met behulp van een kwartsstampmolen. De werkzaamheden dragen het karakter van een proefneming op groote schaal, om de levensvatbaarheid der machinale goudexploitatie aan te toonen.

Onder het hoofd „Een landbouwpraatje”, geeft „De West” van 28 Mei interessante beschouwingen naar aanleiding van een bezoek aan eenige plantages. De indruk die zich daarbij opdrong was, dat het loopend jaar een uitstekend cacaojaar is, maar dat door de nog steeds heerschende krullotenziekte op nagenoeg alle plantages, een meer of minder groot deel van den oogst is verloren gegaan. Het is hard, wanneer men — zooals het geval is geweest op Suzannasdaal — meer dan zes honderd balen cacao aan de boomen heeft hangen en men krijgt er ten slotte niet het derde gedeelte van binnen.

Bij den huidige prijs van 80 cent per kilogram, beteekent dit, dat men een cacao-oogst had kunnen hebben ter waarde van f 48.000, waarvan f 32.000 door versteening der vruchten is verloren gegaan.

En wat op Suzannasdaal is geschied, is op alle plantages in meer of mindere mate het geval geweest. Men geeft zich niet voldoende rekenschap van de ontzaglijke financiële offers, die deze ziekte nog telken jare blijft eischen. Anders zou men onmogelijk vrede kunnen hebben bij een bestendiging van den huidige toestand.”

Zijne beschouwingen leiden den schrijver tot de vraag: waar blijft de cultuurbank, die de middelen verschaft om stelselmatig den strijd tegen de ziekte aan te binden?

Het blad acht voorts één plantkundige aan het Landbouwdepartement volstrekt onvoldoende en meent, dat, als het Gouvernement er geen ooren naar heeft om een tweeden plantkundige aan te stellen, de planters zich

De Haagsche Commissiebank

37-39 Prins Hendrikstraat - - - 's-Gravenhage.

Effecten - Coupons - Beleenings

Prolongatie - Deposito - Cheques

Safe-Inrichting.

C.L. BOUCHER
WOONT
PAPESTRAT 11
SPECIALITEIT IN
AMERIKAANSCH KANTOOR
ARTIKELN - VOLPENHOUDERS
ROEBINDERIJ - BOEKDRUKKERIJ
STAMPINRICHTING

Middelbare School v. Handel en Administratie, LAAN v. MEERDERVOORT 104 - 's-GRAVENHAGE.

EXTERNAAT en INTERNAAT.

AFD. A. **Bijzondere Middelbare Handelsschool** met als onderbouw eene H.B.S. met 3 j. cursus. Bij beschikking van Z. Exc. den Min. van Binnenl. Zaken **gelijkgesteld** met de openbare handelsscholen te Amsterdam, Rotterdam, etc.

AFD. B. **Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus.** Eveneens officieel als zoodanig erkend. De 1e en 2e klasse van de beide richtingen vallen samen, zoodat over de keuze Handelsschool of H.B.S. 5-j. c. eerst beslist behoeft te worden na het afloopen der 2e klasse. De school wordt ook door Meisjes bezocht. Prospectus en inlichtingen bij den Directeur

F. TIJMSTRA.

TIMMERS & FOEKENS

IN

EFFECTEN en ASSURANTIËN

Laan van Meerdervoort No. 237

TEL. HAAG 8017.

Informatie-Bureau voor Indische Fondsen.

„INSTITUUT DE REGT”.

Internaat: RIJSWIJK (Z.-H.) Externaat
HAAGWEG 17. Telefoon 166. ORANJELAAN 26-

De geheele school, gebouwd in 1909, is ingericht volgens de moderne eischen der hygiëne met centrale verwarming.

De zeer gunstige resultaten der examens leggen getuigenis af van het degelijk onderwijs.

Het onderwijs omvat: Lagere school, H.B.S. met 5-jarigen cursus en Handelsonderwijs.

Uitvoerig prospectus wordt op aanvraag gaarne toegezonden.

INSTITUUT „HAAGSCHE TEEKENCURSUS”

OPGERICHT 1906.

Gevestigd Galileistraat 2a. - Den Haag.

Opleiding L. O. en M. O. Teekenen.
Onderwijs in Etsen, Schilderen en Kunstnijverheid.
Spreekuur: Dinsdag 7-9 n.m. en Vrijdag 2-3 n.m.

Directie: J. VAANDRAGER.

M. F. BETZ

Horlogemaker Goudsmid Opticien

Westminster-Carillons - Horloges Union-Zenith -
Kettingen - Colliers - Ringen - Brillen - Pincenez
Reparatie-inrichting - Opmaken van pendule-stellen
- Vergulden - Verzilveren - Opwinden van
pendules. - - - - - Zeer concurrerend.

Prins Hendrikstraat 30a

Telefoon 3357

onderling moeten vereenigen om de kosten daarvan te dragen.

* * *

De voornaamste uitvoerartikelen in het loopende jaar, tot eind April, geven, vergeleken met het vorig jaar, de volgende cijfers:

Producten	Januari tot April	
	1915	1914
Balata	K.G. 37.080	145.224
Bacoven, versche	bos 250	46.829
Id. gedroogde	K.G. 14.770	14.358
Cacao	K.G. 214.966	677.931
Goud, ruw	Gr. 216.876	267.016
Hout	M ³ . 280	528
Letterhout	K.G. 659	61.442
Huiden	K.G. 14.815	16.829
Koffie	K.G. 194.372	251.141
Koren	K.G. 177.992	7.950
Suiker	K.G. 2.902.200	3.912.525
Id. naproduct	K.G. 46.700	228.530

* * *

Wij lezen in „Suriname” van 28 Mei:

„Door eenige onderwijzers is het initiatief genomen, om den heer J. J. Heilbron te huldfigen bij zijn aftreden als inspecteur v. h. onderwijs. Tot dit doel is een comité gevormd, bestaande uit de heeren J. W. Lobato, G. A. Bergen en E. A. J. Theman.

Zijn eerste akte als onderwijzer (de hulpakte) behaalde de heer Heilbron in 1865 in Nederland. In 1871 werd hij hoofd eener school alhier. Men heeft uitgerekend, dat ongeveer 300 onderwijzers geheel of ten deele hun opleiding onder hem genoten.

Wanneer de heer Heilbron in October aftreedt, zal hij 40 jaar bij het onderwijs werkzaam geweest zijn, waarvan 34 in Suriname.

* * *

Het nieuwe weekblad „Op den Uitkijk”, waarvan het 15de nummer ons heeft bereikt, blijft van voortreffelijk gehalte en handhaaft de beloften, bij de verschijning van het eerste nummer gedaan. In het bijzonder trekken de artikelen van „Spectator”, onder het hoofd „Van Heinde en Ver” de aandacht, om de groote zeggingskracht van den schrijver, die nu en dan in vlijmende ironie een veiligheidsklep vindt voor zijne verontwaardiging over hetgeen er op het oorlogsterrein plaats vindt. Zeer aangenaam laat zich ook „De brief van de Week” lezen. „Van Hak op Tak”, de redacteur der rubriek, kijkt goed uit de oogen en zegt lachende de waarheid.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Kunnen waarheden niet minder kwetsend gezegd?

In de Inlandsche pers is groote beroering gebracht door het artikel van „Asymptoot” in het Indisch Militair Tijdschrift, over Kromo buiten, waarin een beschouwing wordt gegeven omtrent het al dan niet bruikbaar zijn van den Javaan als soldaat.

„Kromo” — alzo de „Goentoer Bergerak” — wordt daarin voorgesteld als een onbetrouwbare lummel, die zelfs in de vaagste verte geen soldaat is. Hij is waarschijnlijk een braaf en talentvol landbouwer; hij kan, bij goede leiding, tot een naarstigen veeboer worden opgekweekt, doch als soldaat is hij laf, onbetroubaar, zonder ambitie en zonder fut. Betere selectie, bibit uit andere en hoogere moedertuinen, militie of volksleger, zullen geen andere en betere Javaansche soldaten opleveren. Misschien wel andere en betere Javanen als zoodanig, maar niet als soldaat. Hetgeen de schrijver beweert, wordt met voorbeelden uit de praktijk geïllustreerd, het geheel is een blaam, geworpen op heel het Javaansche volk.

Opdat ieder Javaansch Nationalist zich daartegen kan verdedigen, wordt het geheele stuk, zooals het in het I. M. T. voorkomt, in de „Goentoer Bergerak” overgenomen (zowel in 't Maleisch als in 't Hollandsch) en voegt de redactie er nog het volgende aan toe: Hier is een Javanen-hater aan 't woord: het kan zijn nut hebben, kennis te nemen, hoe in een officieel orgaan haat en minachting worden uitgesproken op de meest kwetsende wijze tegen het geheele Javaansche volk. En de Regeering laat dit alles maar kalm toe! Hoe schril is 't contrast tusschen de behandeling van het Inlandsche en het Hollandsche volk in Ned.-Indië. Het I. M. T. wordt ook buiten Indië gelezen; zoo wordt ook buiten Indië de Javaan prijs gegeven aan minachting en wordt in Javaansche harten haat gekweekt. Men vergelijk daarmede het stuk: „Maar een Javaan”..... waarvan de schrijver werd vervolgd wegens haat en minachting uitstrooien!!! — „Asymptoot” verrijkt de door hem geconstateerde feiten met beledigende beschouwingen. Darna Koesoema werkte een axioma uit, zonder commentaar. De gevangenisdeur zal voor hem opengaan... en voor „Asymptoot”.....

Het naschrift van de redactie van het I. M. T. op een waardig gesteld protest van den luitenant der Infanterie Raden Santosa, eindigt als volgt: „Ten slotte nog dit: men mag iemand als Asymptoot niet oeuvel duiden, wanneer hij zijne meening ter zake uitspreekt, ook al is deze kwetsend voor de personen van

den betrokken landaard; wanneer hem te velde overtuigend blijkt, dat een bepaalde landaard niet geschikt is voor militair, dan heeft hij de moreele verplichting „die meening uit te spreken, te meer, waar hij er onmiddellijk bij zegt, waar soldaten van beter gehalte te krijgen zijn. Dat zijne denkbeelden terzake teneinde onjuist zijn, doet niets af aan zijn goede trouw.”

De „Goentoer-Bergerak” antwoordt hierop: Op dezelfde wijze zou zeker ook een kwajongen worden verdedigd, die met een karwats een schoolmakker op diens gezicht slaat. Het is den leerling niet euvel te duiden, dat hij zijn meening niet onder stoelen en banken steekt, al is zulks zeer kwetsend voor den anderen.

Het bovenbedoelde protest van den Luitenant Santosa was als volgt gesteld: „met belangstelling nam ik kennis van het artikelje onder bovengenoemd hoofd (Kromo buiten). Zelf bij een Timoreesen compagnie gediend hebbende, moet ik echter mededeelen, dat ik het niet in alle opzichten met den schrijver eens ben, doch wil om begrijpelijke redenen daarop niet verder ingaan. Iets anders wil ik releveeren. Ik zou schrijvers als Asymptoot willen toeroepen: „Weest niet zoo hatelijk in uw oordeel over de Javanen. Dat is niet in het belang der zaak, vooral niet in deze ernstige tijden. Wij inlanders voelen de hatelijkheid van dergelijke opmerkingen als „slungel Kromo”, al uiten wij onze gevoelens niet altijd. Heusch, laat het liever”.

Voor aanstaande Mekagangers. Met waardeering wordt in de „Pantjaran Warta” van de volgende regeeringsaanschrijving melding gemaakt: „Blijkens bij de Regeering ingekomen berichten, heeft het uitbreken van den oorlog tusschen Turkije en eenige andere mogendheden den bedevaartgangers, die zich toen ter tijde in den Hedjaz bevonden, veel moeilijkheden veroorzaakt. doordat de levensmiddelen belangrijk in prijs stegen, de waarde van het medegenomen geld daalde en de terugreis niet geregeld kon plaats hebben; velen vertrokken overhaast, zoodat sommige booten overvuld waren, — anderen konden geen plaats vinden en een groot aantal Nederlandsche onderdanen kon zelfs eerst laat en met behulp van het Nederlandsche consulaat hier te lande terugkeeren. Sedert is de toestand er, volgens de berichten, niet verbeterd, zooals wel te verwachten was, en zal ook de aanstaande bedevaart voor de deelnemers groote moeilijkheden opleveren. Bovendien zijn alle bakens en lichten, die het binnenkomen ter reede van Djeddah mogelijk maakten, weggenomen, zoodat de vaart gevaarlijk geworden is wegens de vele klippen en riffen bij de kust; de vaste stoomvaartlijnen (Nederland, Rotterdamsche Lloyd, Oceaan) hebben dan ook besloten dit jaar geen schepen voor hadjis te doen loopen en ook te Singapore en Penang zal weinig of geen scheepsgelegenheid voor Djeddah te vinden zijn. De aanstaande Mekagangers zullen dus alleen kunnen vertrekken met schepen, waarvan niet met zekerheid valt te verwachten, dat zij op tijd weer in Djeddah zullen zijn om hen terug te halen. Daarbij is het niet te voorzien hoe de gebeurtenissen zich verder zullen ontwikkelen, terwijl er ook geen zekerheid bestaat, dat de bijstand en bescherming van het Hollandsche consulaat als gewoonlijk kan worden verleend, omdat Turkije de capitulaties ook met neutrale mogendheden heeft opgezegd. Op grond van een en ander wordt aan allen, die voornemens mochten zijn zich ter bedevaart te begeven, ernstig aangeraden daarmede te wachten tot de vrede hersteld en ook de toestanden overigens weer normaal zal zijn. De regeering geeft haar onderdanen deze ernstige waarschuwing, opdat zij zich niet onwetend in gevaar en moeilijkheden begeven.”

WAT DE CHINEES VERTELT.

De „Anti-opium-Hospitaal-Vereeniging” te Batavia. Deze kon in April j.l. — alzo de „Pewarta Soerabaja” — reeds op eenig succes bogen. Het hospitaal te Paal Merah no. 81 werd geopend en in werking gesteld. Reeds dadelijk meldden zich drie personen aan om van den opiumduivel verlost te worden. Nadat zij gedurende drie weken verpleegd waren, konden zij met groote vreugde en dankbaarheid constateeren, dat zij genezing en baat bij de behandeling gevonden hadden. De eene was een echte opiumschuiver, niets dan vel over been, toen hij in het hospitaal werd opgenomen. Hij begint nu weer in zijn vleesch te komen en eet als een uitgehongerd paard. Men hoopt hem spoedig als genezen uit het hospitaal te ontslaan en weer gezond aan zijn gezin en de maatschappij terug te geven. De beide anderen waren nog niet zoo ver gevorderd in het gebruik van dit „heulsap”. De aandacht wordt er op gevestigd, dat deze drie Chinezen zich uit eigen beweging tot dit hospitaal gewend hebben, maar ook personen van andere landaarden worden er aangenomen. De opneming geschiedt kosteloos, als de lijder niet bij machte is om te betalen; anders bedragen de kosten van f 1.50, f 2.50 per dag, waarvoor de patienten dan min of meerdere luxe genieten kunnen.

De inrichting kan nog wel een twintigtal lijders opnemen, maar dan zouden de geldmiddelen ruimer moeten zijn. De vereeniging wordt daarom warm in de belangstelling der ingezetenen van Batavia en elders aanbevolen. Een ieder kan het hospitaal bezichtigen. Administrateur daarvan is de heer A. H. Fisher, die bijgestaan wordt door een Christen Chinees, U Ping Kie. Zij geven alle gewenschte inlichtingen.

Invloed van den Chineeschen Consul. In Cheribon werd, volgens hetzelfde blad, een groote vergadering ge-

SCHOLEN VAN HET NUTSDEPARTEMENT te NIJMEGEN.

1. Fröbelschool voor leerlingen van 3 tot 6 jaar.
2. School voor jongens en meisjes van 6 tot 13 jaar. Opleiding voor H.B.S. en Gymnasium. Het vorig jaar slaagden van 44 leerlingen 36 voor de H.B.S. en 6 voor het Gymnasium.
3. Meisjesschool voor leerlingen van 12 tot 16 jaar. Onderwijs in vreemde talen door leeraren met middelbare bevoegdheid.
4. Kweekschool voor opleiding tot onderwijzeres voor leerlingen van 14 tot 18 jaar. Het vorig jaar slaagden voor de akte onderwijzeres 12 leerlingen, voor gymnastiek 10 en voor handwerken 7.

De directeur geeft adressen van families, die meisjes in huis nemen.

Nadere inlichtingen verstrekken voorts de directeuren resp. directrices van de genoemde scholen.

Schill & Capadose

Hofstraat 17 's-Gravenhage

BANKIERS - KASSIERS.

ADMINISTRATIE VAN VERMOGENS.

SAFE-DEPOSIT.

OPEN EN GESLOTEN BEWAARNEMING.

DEPOSITO's, PROLONGATIES.

CHANGE.

ASSURANTIE. LEVENSVZERKERING.

Postzegels

voor verzamelaars te koop gevraagd, los of in Album; ook gelegenheid om in te zenden voor de veilingen.

G. J. REYERSE, Spui 147.

THE BERLITZSCHOOL OF LANGUAGES

WELBEKEND - BU ALLEN DIE MET VERLOF IN NEDERLAND VERTOEFEN

DE GELUK ONDERWIS IN

DUITSCH, ENGELSCH, FRANSCH, SPAANSCH, ITALIAANSCH, enz.

LET OP HET JUISTE ADRES DER ORIGINEELE BERLITZSCHOOL

OVER DE WAALSCHER KERK

58^a NOORDEINDE NIET BOVEN KRUL TEL: 2234

Vleeschhouwerij en Spekslagerij

GEBR. DE RIDDER,

Valeriusstraat hoek Dunklerstraat. - Den Haag.

Tel. Interc. 2648.

Specialiteit in fijne soorten Worst- en Vleeschwaren.

EIGEN SANITAIRE KOELINRICHTING.

Adverteeren doet verkoopen.

houden in 't gebouw van de *Tiong Hoa Hwee Hoa* n vereniging, waarbij de Consul-generaal van China tegenwoordig was, en waar over deelneming aan de Chinese leening gesproken werd. Er werd ingeteekend voor een som van 20.000 dollars, het aandeel van de Chinese officieren niet medegerekend. Den volgenden dag was de Chinese Consul weer vertrokken.

Werkelijk geloofd? De „Perniagan” nam uit het „Nieuws van den Dag v. N. L.” twee berichten over, die dit blad wederom van andere zijde had verkregen en natuurlijk als grap weergeeft. Het eerste was afkomstig van een Turksch blad in Klein Azië, en houdt in, dat de Belgen zóó ingenomen zijn met de Duitse overheersing, dat zij bij duizenden zijn overgegaan om het nieuwe geloof van den Mohamedaanschen Duitschen Keizer te omhelzen. Voorts, dat er de kerken in moskeeën veranderd zullen worden!

Het tweede bericht is van een Duitsch bureau in Konstantinopel, meldende, dat de Engelsche Regeering 2000 ezels met goud beladen aan gemelden Mohamedaanschen Keizer heeft aangeboden met het eerbiedig verzoek, dat hij met zijne marine Londen niet zal aanvallen!

Geen Verbetering. De „Djawa Tengah” brengt in herinnering, dat men vroeger die ellendige Politierol verwenste. Nu is deze rechtspraak door het zooveel „betere” Landgerecht vervangen, waarvan de voorzitter een rechterlijk ambtenaar is, dus een rechtsgeleerde. Is deze verandering ook werkelijk een verbetering? vraagt het blad. Dit moge uit het volgende blijken, wordt ten antwoord gegeven: Twee Chineezers werden ieder tot een geldboete van f 5 veroordeeld; waarop de Landrechter hun vroeg of zij er genoeg mee namen, dan wel bezwaren hadden in te brengen. Natuurlijk hadden zij daartegen hunne bezwaren, waarop de boeten tot f 3 verminderd werden. Verdere bezwaren werden afgewezen. Zij zouden zeker als gegrond aangenomen zijn geworden, als men de veroordeelden maar had laten uitspreken. Doch dit mocht niet. Hoe kan nu geconstateerd worden, dat het Landgerecht beter is dan die ellendige Politierol?

„Als ik eens Controleur was!” Zoo schrijft iemand in de „Warna Warta” dan zou ik zeer zeker geen Europeesche vrouw trouwen, doch een Javaansche vrouw nemen, daar deze er niets in ziet, dat de man er een paar bijzitten op nahoudt. Dit is iets heel gewoons in de Inlandsche maatschappij. In alle windstreken kan ik — zoo gaat hij voort — een bijvrouw er op na houden, en dus steeds mijn lusten botvieren. Ik zal vergunningen verleenen aan alle mogelijke wajang-orang troepen, als zij mij maar elken dag een vrouw leveren. Wat komt het er op aan, of de Inlandsche bevolking verarmt? Ik blijf toch niet altijd op dezelfde plaats!

Door onbekendheid met Taal en Gewoonten. Hetzelfde blad maakt melding van een voor de derde maal voorkomend geval, dat een vrouwelijke arts bij de pestbestrijding in Soerabaja door de bevolking werd aangevallen, naar aanleiding van een door haar gehouden onderzoek op een gestorven pestlijder. Het was voor haar een geluk, dat zij nog tijdig in een auto heeft kunnen ontvluchten. Vermoedelijk was er een misverstand, zegt het blad, daar zij blijkbaar de taal en de gewoonten van het volk niet kende, want andere doktoren ondergingen een dergelijke behandeling niet. 't Is jammer, vermeent het blad, dat van de beide vorige gevallen geen rapport werd gedaan aan het Bestuur.

Concurrentie. De redacteur van bovengenoemd blad vermeent, dat er groot gevaar voor de Chineezers ontstaat, sedert de Inlander door verbeterd onderwijs enz. bezig is hen op zijde te duwen. Van de vroegste tijden af waren de Chineezers de tusschenpersonen van den Europeeschen groothandelaar en den Inlander. Door zuinigheid en vlijt konden de Chineezers daarbij rijk worden; zij wisten soms op wederrechtelijke wijze in het bezit te komen van aan den Inlander toebehorende gronden. Maar nu beginnen de Inlanders slimmer en daardoor gevaarlijke concurrenten te worden voor de Chineezers, die zij als tusschenpersonen niet meer noodig hebben. In den beginne gingen de Inlandsche tokos en waoengs door slecht beheer, onverstand en onbetrouwbaarheid op de flesch, maar: al doende leert men. De zaken worden nu beter gedreven, wat door de Chineezers in de dessas al duidelijk wordt waargenomen.

Wat steekt er achter? De „Bintang Soerabaja” vernam, dat de Regeering, om de dessascholen ook in Madoera ingevoerd te krijgen, de noodige onderwijzers heeft aangeboden. Maar de bevolking scheen er niet toe geneigd. Toen heeft het Gouvernement voorgesteld ook de kosten te zullen dragen voor den bouw van de noodige scholen, als maar het benodigd aantal leerlingen geleverd zou worden. De hoofden vroegen eenigen beraadstijd, doch gaven daarna den president ten antwoord, dat de bevolking geneigd was alle door het Gouvernement reeds gemaakte kosten te dragen, als bedoelde scholen maar niet oppgericht behoefden te worden.

Van Vreemde Koloniën.

Italië als koloniale mogendheid.

Een halve eeuw geleden schreef Bismarck aan Mazzini, de leider der Jong-Italië-beweging: De Middellandsche Zee behoort zonder twijfel tot de belangensfeer van Italië. De heerschappij over deze zee moet onverpoosd in de gedachten van Italië blijven, het doel van zijn minister en de leidende grondslag van zijn staatkunde zijn.

Italië is niet doof gebleven voor deze vrienden aanwijzing; maar of Bismarck ook voorzien heeft, dat het in diengende

dachtengang tot een strijd als dien van 1915 zou kunnen leiden, mag betwijfeld worden.

In Italië's politiek werken twee stroomingen. De eene wakert de vijandelijke stemming tegen Oostenrijk aan, stelt het Habsburgsche rijk als het reactionaire gevaar voor en dweept met de bevrijding der Balkanstaten van de Turksche overheersing. Deze heeft de driebond eigenlijk altijd meer als een nadeel dan als een voordeel voor Italië beschouwd. De andere strooming is Duitschgezind. Zij had in de dagen van Crispi de leiding. Haar imperialistisch programma richt zich op Italië als grootmogendheid van de Middellandsche Zee. Zij zag hierin het vermogen om boven de invloeden van Rusland en Turkije te staan, de vermeerstering van een groote kolonie op de noordkust van Afrika is een van de uitingen dezer politiek geweest. Ook overigens levert de koloniale geschiedenis van Italië leerrijke aanwijzingen voor den strijd tusschen deze stroomingen, zooals Dr. Freiherr v. Mackay, in een artikel in de Deutsche Kolonialzeitung van 20 Juni, uiteenzet.

Het geboortjaar van 't I. koloniale rijk valt samen met dat van de stichting van den driebond. In 1882 nam de regeering het landbezit ter westkust van de Roode Zee over van de reederij Rubattino. Dit was de oliedruppel, die zich zou uitbreiden tot de kolonie Erythra, die een omvang van 112.609 vierk. K.M. heeft, met een bevolking van rond 300.000 zielen. Die oppervlakte is ongeveer de helft van 't moederland zelf. Veel genoeg heeft I. in geen enkel opzicht van dit bezit beleefd. Het kustgebied is een uitgestrekte strandstreek. Het achterland, bij Atbara, is wel vruchtbaar en rijk, voor kolonisatie van blanken geschikt, maar de bevolking is niet talrijk genoeg om 't land tot ontginning te brengen en zij bestaat meerendeels uit nomaden stammen, die in plundering geen kwaad zien en bij wie de slavenjacht tot de landszeden behoort. Deze onderdanen, die zich als vijanden beschouwen, tot rust te brengen, dit vergde groote offers aan goed en bloed, en I. is er nog maar gebrekkig in mogen slagen. Het is er kapitalistisch te zwak voor en de kolonisten bleken niet de eigenschappen te bezitten, noodig om de uiterst moeilijke taak te volbrengen. Tot heden zijn er slechts 2300 Ital. gevestigd.

De zorgen wogen te zwaarder door de verwickelingen met de buurstaten, vooral met Abessinië en Groot-Brittannië. Eigenlijk tegen zijn zin, liep dit uit op het in 1894 met dit laatste land gesloten Abessinië-verdrag. Het rijk van den Negus werd in twee invloedsferen verdeeld, voor I. en Gr. B. ieder een deel, maar Engeland kon zich met het geheele land bemoeien, totdat Italië, dat zich vooralsnog te zwak voelde, zijn schutheerschap zelf zou gaan uitoefenen.

De gevoelige nederlaag van Adoea, in 1896, veroorzaakte den val van Crispi en deed de geestdrift voor de Afrikaansche veroveringspolitiek erg dalen. Maar andere omstandigheden deden haar in gewijzigden vorm naar boven komen. Om met succes een koloniale politiek te kunnen voeren zijn een krachtige zee- en landmacht niet voldoende, maar is vooral kapitaal noodig, een goede financiële en handelspolitiek moeten de hervormingen kracht bijbrengen. Deze ontbraken aan 't Italië van dien tijd. Eindelijk werd ingezien, dat het gebouw niet alleen een zwaar dak met een glanzende koepel moest hebben, maar dat het onvermijdelijk ook op stevige peilers en goede muren moest rusten. De hooge staatschuld werd verminderd, zij 't door zware belastingen, de economische ontwikkeling van 't moederland werd in goede banen geleid, Noord Italië nam in bloei toe, zijn nijverheid bereikte een hoogen trap. Zuid I. bleef hierbij wel achter, maar ging toch ook vooruit. In korten tijd werd een verrassende uitkomst verkregen, waartoe wat men het socialistisch imperialisme genoemd heeft, veel heeft bijgedragen. Hiermede bedoelt men het volgende verloop van zaken.

De landverhuizing uit Italië, die in 1880 reeds 86643 hoofden telde, steeg zoo, dat zij in 1908 niet minder dan 307451 personen bedroeg. Het waren bijna uitsluitend proletariërs, die in het moederland geen bestaan vonden. Aanvankelijk beschouwde men dit als een natuurlijke ontlasting van over-tollige bevolking, die 't land slechts ten goede kwam, want gemiddeld zonden de uitgewekenen 400 à 500 lire per hoofd en per jaar aan spaarpenningen naar I. terug. Maar met de ontwikkeling van het nationale bewustzijn ging men dit anders inzien en betreurde men 't, dat den arbeid niet aan I. ten goede kwam. Bovendien vervreemden de I., die na de uitwijking in 't buitenland I. koloniën vormden, in het volgend geslacht veelal van 't moederland, daar zij er geen belang in zagen vreemdelingen in het nieuwe en voor hen betere vaderland te blijven. Zoo kwam de gedachte weer op aan 't stichten van een eigen kolonie, waar die Italianen heen zouden kunnen gaan. De I. die wel terugkeerden, hadden in den vreemde de bitterheden ondervonden van als vreemdeling behandeld te blijven, zij hadden daar de vrijheid niet gevonden, die zij er gezocht, althans verwacht hadden, zij hadden ook daar moeten dienen en dulden. Zij maakten zich de illusie, dat dit anders zou kunnen zijn in een eigen I. kolonie en zoo werden zij predikers voor een koloniale politiek.

Labriola verkondigde al, dat Tripolis de ideaalkolonie voor het I. proletariaat zou wezen. De wenschen van verschillende partijen werden zoo in eenzelfde richting geleid. Zoo is te verklaren, dat de bittere ervaring van Erythra niet weerhouden heeft van de Tripolispolitiek en een tweede imperialistische periode spoedig volgde.

De kolonie „Somalia Italiana merionale” kwam zoo tot stand. In 1892 reeds voorbereid door een verdrag met sultan Bargasch, volgde in 1895 de overeenkomst. Italië kreeg een schutgebied van 357.000 vierk. K.M., d.i. een derde grooter dan 't eigen rijk in Europa. Een groot land, maar I. heeft er niet meer genoeg van beleefd dan van zijn andere kolonie. De bevrediging van 't onwillige land was ten koste van enorme uitgaven niet te bereiken. De uitgaven, die voor de ontwikkeling noodig werden geacht — wegen, economischen steun, enz. — overtroffen de opbrengst met gemiddeld 6 miljoen lire p. j.

Deze nieuwe teleurstelling ontmoedigde niet, maar deed 't oog vestigen op Tripolis, dat vlak aan den overwal gelegen, het beloofde land scheen te moeten worden. Het plan voor den eersten veldtocht werd goed in elkaar gezet, op de gelegenheid werd slechts gewacht.

Zooals bekend had Frankrijk Tunis bezet, had Engeland zich aan de monden van de Nijl genesteld. Frankrijk zou zijn macht in Marokko hechter vestigen. I. werd ongeduldig naar de gelegenheid om de hand op Tripolis te leggen. I. liet Fr. vrij in Marokko, waarvoor Fr. zich niet zou verzetten tegen de I. politiek. Na bekrachtiging van de entente liet Gr. B. zich hiertoe ook vinden. Het uitbreken van de revolutie in Constantinopel bood I. de gelegenheid om aan het Turksche gebied in Tripolis de zegeningen van een nieuwen meester aan te bieden. Cyrenaika werd vermeersterd.

Groote vreugde, maar van korten duur. Kan aangenomen worden, dat Tripolitanië wel twaalf maal zooveel menschen kan voeden als er leven, dat de toestanden

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS

LEIDEN - HOLLAND.

**Blikgroenten
Visch, Vleeschwaren
Soepen, Pickles, Jams**

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

DORDTSCHER BANK

'S-GRAVENHAGE - KNEUTERDIJK 12-14

behandelt alle Bankzaken.

S. J. ROTTEVEEL,
GALILEISTRAT 58 hoek Beeklaan

beveelt zich aan voor levering van alles op het gebied van

Koloniale Waren - Comestibles.

TELEFOON 3197.

Zoo gij U overspannen gevoelt, Uw zenuwen overprikeld zijn, laat U dan eenigen tijd

Magnetisch behandelen.

D. OERLEMANS

Magnetiseur.

2e Sweelinckstr. 230
bij Stadhoudersplein.

Spreekuur 2-4. - Telefoon 8245.
Assistente: Mejjuffrouw E. POOLMAN, Magnetiseuse,
Gedipl. Verpleegster.

Grand Hotel Café-Restaurant „VICTORIA”.
Spuistraat 16 DEN HAAG Telefoon 3768.

Gunstig gelegen in het midden der stad.
Lift — Electricch Licht — Centrale Verwarming.
80 Kamers en Salons.
PLATS DU JOUR 50 CT — DINERS VAN f 1.50 EN HOGER.
Meest bezochte Café en Restaurant van Den Haag.
J. DEN HARTOG.
gedurende 15 jaar Gérant van Rest. RICHE

C. HOYNG,
Spuistraat 20-22 Den Haag.

AMSTERDAM - UTRECHT.

Onze Geillustreerde Catalogus is een uitstekende handleiding om zich op huishoudelijk gebied in te richten.

TAFELSERVIEZEN, GLASWERK, LEPELS
VORKEN, MESSEN, GASOLINELAMPEN.

Prijscourant gratis.

1ste Rotterdamse
Maatschappij van verzekering op het leven
Oudehavenkade Nr. 1. Plan C, Rotterdam.
Directie: P. R. MEES, J. BRUNSTING.
Levensverzekering
in elken vorm.
Hoofdvertegenwoordigster voor Ned. Oost-Indië
Firma COSTER VAN VOORHOUT & Co.
te Soerabaia.

van land en klimaat er gunstig zijn om katoen, tabak, zijde, olijven, wijn, dadels, enz., grondstof voor belangrijke ondernemingen te doen leveren, tevens is gebleken, dat de voordeelen er maar niet voor 't grijpen liggen en dat I. niet bij machte is gebleken deze spoedig naar zijn wensch tot hun recht te doen komen, terwijl van de bevolking het tegenovergestelde van vreedelievende medewerking is ondervonden.

Mogen wij 't artikel in de D. Kolonialzeitung gelooven, dan vindt dit verschijnsel zijn oorzaak hierin. De I. zijn niet in staat geweest in hun eigen land gedeelten, die in gunstiger omstandigheden verkeerden, tot ontginning te brengen. In de Nieuwe Wereld zijn zij als pioniers alleen bruikbaar gebleken — Midde-Azië — maar waar strijd met groote moeilijkheden te voeren is, toonen zij niet over genoeg landbouwgeestkracht te beschikken. Zij geven dan de voorkeur aan den fabrieksarbeid in de steden of blijven in dagloondienst.

Het leger heeft in de N. Afrikaansche kolonie lauweren geplukt, maar de landverhuizing heeft volstrekt niet aan de verwachting beantwoord. Het proletariaat wil er niet heen even hard te werken als in 't moederland met even schameel loon. De inlandsche bevolking wijkt terug als van haar te harden arbeid wordt gevraagd.

Hierbij kwam, dat Italië, in plaats van zich met volle kracht aan de stelselmatige, geleidelijke ontwikkeling van dit gebied te geven, tevens aandacht bleef schenken aan de Balkan en Klein-Azië politiek, en zijn bronnen zijn zeker onvoldoende om de rol van groote mogendheid zoo te vervullen, dat het voor deze veel omvattende taak berekend is. De politiek van Cavour en Bismarck werd zóó omgezet, dat de beheersching van de Middellandsche Zee wel tot doel bleef, maar in deze vermengd en verward werd met de strooming, die tegen Oostenrijk en tegen Turkije gericht is, waarbij de vijandschap van Duitschland op den koop toe werd genomen. De scheuring van den driebond is voor een deel zeker toe te schrijven aan de vrees van I., dat Rusland in Constantinopel, Fr. en Gr. B. aan de noordkust van Afrika de beslissing zouden krijgen, zonder naar de stem van I. te luisteren.

Intusschen heeft de T. partij in Lybië haar invloed weer doen gelden. I. heeft de bezetting van 't achterland teruggetrokken tot enkele punten aan de kust. De Italianen, die er zich gevestigd hadden, zijn meerendeels naar 't moederland teruggekeerd. Dit verloop was te verwachten, wij konden het in het Kol. Weekbl. dadelijk aan, nadat I. zich in den oorlog had gemengd.

Mochten de entente mogendheden de overwinning behalen, dan zal I. als koloniale mogendheid alleen tot bijzondere prestatie in staat zijn, wanneer zijne tegenwoordige bondgenooten met raad, daad en geld in ruime mate bijspringen. Geschiedt dit, dan kan het I. zeker ten goede komen. Komt de overwinning aan de zijde van zijn voormalige bondgenooten, dan kan de rol van I. als kolon. mogendheid wel als afgespeeld worden beschouwd.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERAATUUR-OVERZICHT.

De petroleum-industrie in Nederl.-Indië.

De Ingenieur van 26 Juni bevat den tekst van eenige voordrachten, gehouden in de vergadering van het Kon. Instituut van Ingenieurs te Weltevreden, op 9 Januari 1915. De Inleiding is van Jhr. J. C. van Reigersberg Versluys. — Verder leverden bijdragen de heeren P. Witkamp, over „Eenige hoofdpunten der petroleum-geologie en het opsporen van petroleum”. — Jhr. Versluys over „Eenige punten der mijnwetgeving en mijnbouwpolitiek”. — W. J. Burek over „De verwerking der ruwe olie op haar voornaamste producten”. — Jhr. Versluys over „De bedrijven der Bataafsche Petroleum-Maatschappij en der Dordtsche Petroleum-Maatschappij in Indië”.

Indologenblad.

Onder het opschrift „Tropische hygiëne” bevat No. 14 van het Indologenblad een kort verslag van de colleges in de tropische hygiëne, welke sedert begin Mei te Leiden zijn gegeven. De volgende onderwerpen worden behandeld. De Anopheles als overbrenger der malaria. — Malaria. — Anchylostomum duodenale. — Beri-beri. — Cholera. — Dysenterie. — Framboesia. — Dermatomyces.

Verder schrijft in dit Nr. de heer M. N. Bouman een degelijk artikel over de middelen, die in verschillende landen worden aangewend om muskieten uit te roeien.

Indisch Militair Tijdschrift.

Inhoud van afl. 5: Ten einde meer Timoreezen in het leger te verkrijgen, door Kriekx. — De brandmerken van het Australische paard, door W. J. E. van Riemsdijk. — Nog eens scheiding tusschen intendanten en militaire administratie, door E. Wenting. — De militair-politieke toestand van China in 1914, door A. — Over het gebruik van gedeeltelijk ontbolsterde rijst. — Het vierde wapenfeest en de scherm-sport, door J. Beumer, met naschrift, door G. A. Scheffer. — Losse opmerkingen, door H. J. Vermeer. — Het onder-luitants-examen bij de Infanterie, door B. — Het Seimen, door C. — Twee Javaansche marschliederen, door J. W. Calicher. — Indische tarwe. — Overzicht van eenige buitenlandse tijdschriften. — Enz.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur.

De Mei-afl. opent met een beschouwing over de controleurstaak op Java en de bestuursreorganisatie, door J. W. Meyer Runneft, waarvan de bedoeling is na te gaan, hoe, na een eventuele doorvoering der bestuursreorganisatie de Graeff, de werkzaamheden, die tegenwoordig aan de controleurs op Java zijn opgedragen, verdeeld kunnen worden over de ambtenaren in het nieuwe stelsel.

Mr. J. C. Kiestra onderwerpt het geschrift van den heer C. J. Hasselman, „Algemeen overzicht van de uitkomsten van het Welvaart-onderzoek, gehouden op Java en Madoera, enz.”, aan een uitvoerige bespreking, aangevuld met eigen beschouwingen over dat onlangs beëindigde onderzoek.

Mr. Kiestra heeft het onderwerp blijkbaar grondig bestudeerd; sommige zijner uitspraken verdienen overweging. Zoo zegt hij bijv. dat men voorzichtig moet zijn met het aanneemen van beweringen omtrent de welvaart in onze koloniale maatschappij, hoe algemeen ze ook worden geuit. Er is in 1901 in de Troonrede gesproken van den achteruitgang van de welvaart op Java, terwijl men achteraf moet erkennen, dat eigenlijk het peil van welvaart ook toen eenigszins stijgende was. Beweringen als waarop men toen heeft vertrouwd zijn blijkbaar te weinig het gevolg van zorgvuldige waarneming van maatschappelijke verschijnselen door tot oordeelen bevoegde personen, om daarop te mogen afgaan.

Ook acht de schr. het onderzoek met zijn resultaten eene waarschuwing tegen al te breede opvatting van dergelijke

„onderzoekingen. Het is thans geen bezwaar, nu blijkt, dat de welvaart toch stijgend was, dat het onderzoek rond tien jaren duurde, eer men tot het slot kwam, maar men veronderstelt eens, dat de conclusie minder gunstig had moeten luiden. Dan had de maatschappij al die jaren moeten wachten op den uitslag, de oorzaken van den achteruitgang waren vermoedelijk niet weggenomen in dien tijd en hadden dieper doorgrepen. Zelfbeperking is niet altijd gemakkelijk, maar in zulke zaken noodig om tot behoorlijke resultaten te komen.

Eindelijk schijnt het den schr. toe, dat stelselmatige bestudeering van de inlandsche maatschappij economisch en sociaal hoogst noodzakelijk is. Men voelt, hoe bij dit onderzoek is uitgegaan van Westersche opvattingen in zake maatschappelijke verschijnselen, van eene structuur van de samenleving als ware die de onze. Hij zou wenschen, dat dit onderzoek niet door andere even incidentele gevolgd werd, maar dat het den grondslag vormde van een voortdurende en nauwgezette waarneming en bestudeering van alle verschijnselen, die zich op maatschappelijk, meer in het bijzonder economisch gebied in Indië voordoen. Blijft het op zich zelf staan, dan is het iets voorbijgaands, dat duur is geweest en zonder aan de kosten geveendredigd nut.

In de rubriek „Korte Mededeelingen” dezer afl. worden de volgende onderwerpen behandeld: De hygiënische toestanden op de particuliere landbouwondernemingen op Java. — Verfraaiing onzer steden. — De vooruitgang van Sime-loengoen. — De suikerindustrie op Java, door Dr. H. C. Prinsen Geerligts. — De Karimoen Djawa-eilanden. — Het Bestuurswezen op Bali.

De Jan Pieterszoon Coen.

De directie van de Stoomvaart-Maatschappij „Nederland” heeft het aardige denkbeeld gehad om de paneelen, die als wandversiering in de ruimten van het nieuwe stoomschip „Jan Pieterszoon Coen” te doen bedekken met reproducties van oude en zeldzame kaarten. Verder heeft zij een boekje uitgegeven, waarin de bijzonderheden zijn vastgelegd. De titel is:

De oude weg naar Indië, om de Kaap. Wandversiering in de zalen van het stoomschip Jan Pieterszoon Coen van de Stoomvaart-Maatschappij Nederland, naar de oorspronkelijke kaarten van Plancius en Jan Huygen van Linschoten, vervaardigd door C. A. Lion Cachet. Met historische toelichting, door Dr. F. C. Wieder.

Het is vooral deze historische toelichting van Dr. Wieder, welke het geschrift aantrekkelijk maakt en blijvende waarde geeft.

De economische toestand van Ned.-Indië in 1914.

Sedert de laatste jaren bevat het jaarverslag van de Nederlandsche Handel-Maatschappij lezenswaardige overzichten van den economischen toestand van Indië. Ook het jongste jaarverslag, over 1914, geeft een dergelijk overzicht, dat als volgt aanvangt.

Het beeld van den oconomischen toestand in Nederlandsch-Indië gedurende het jaar 1914 draagt, gelijk niet anders verwacht kon worden, den stempel van de wereldcrisis. Daarnaast teekenen zich de gevolgen af van een abnormaal dangdurige en felle droogte, waarvan de meeste cultures te lijden hadden en de handel den terugslag ondervond. Deze dubbele tegenspoed heeft zijn uitwerking op de welvaart dezer gewesten niet gemist, doch het is verblijdend te kunnen constateeren, dat Nederlandsch-Indië getoond heeft voldoende weerstandsvermogen te bezitten om den ondervonden schok op krachtige wijze te doorstaan, dank zij den opbloei, waarin het zich in de laatste voorafgaande jaren had mogen verheugen. Wel had reeds in 1913 eene eenigszins teruglopende conjunctuur hare intrede gedaan en was in dezen staat van zaken in de eerste zeven maanden van 1914 geene verbetering ingetreden, doch deze normale reactie had den innerlijk gezonden toestand der kolonie niet noemenswaardig gedeerd. Twee gunstige factoren zijn daarbij Indië nog ter hulp gekomen: de sterke prijsverhoging, tengevolge van den oorlog zelf, van Java's voornaamste product, de suiker, en het succes der in Nederland genomen krachtige maatregelen, om daar te lande eene financieele ineensstorting te voorkomen, van welke ramp Indië ongetwijfeld den terugslag zou hebben ondervonden.

Op deze inleiding volgen dan bijzonderheden over de crisis. — Bestuursaangelegenheden. — Europeesche landbouw. — Inlandsche landbouw. — Uitvoerhandel. — Scheepvaart. — Invoerhandel. — Industrie. — Mijnbouw. — Financieel gebied.

Tevens geeft het verslag beknopte economische overzichten van de Straits Settlements, Burma en China.

Koloniaal Instituut.

Ter drukkerij van J. H. de Bussy te Amsterdam, verscheen het vierde jaarverslag der Vereniging „Koloniaal Instituut” te Amsterdam. Hoewel deze instelling nog niet geheel op dreef is, daar nog steeds niet over een eigen gebouw kan worden beschikt, blijkt uit dit verslag over het jaar 1914, dat er reeds groote kracht van uitgaat en het Koloniaal Instituut eene inrichting belooft te worden, waarop Nederland als koloniale mogendheid trotsch mag wezen.

De Indische Mercur.

Dr. H. C. Prinsen Geerligts geeft in No. 25 van de Ind. Mercur een opgave van de aankoop van Java-suiker door de Britsche Regeering in Augustus en September 1914. De schr. berekent, dat uit den Java-oogst van 1914 door de Br. R. 302.800 ton ruwe en 203.700 ton witte suiker zijn gekocht, oft te zamen 506.500 ton, d.w.z. 37 pCt. van den geheelen oogst. De prijs hiervan bedroeg £9.689.600 of ongeveer f 110.000.000. Daarbij komt dan nog koopen van te zamen 20.050 ton cubes uit Nederland tegen afwisselende prijzen, dus samen uit Nederland en Koloniën 527.550 ton.

Al deze transacties zijn geschied, zegt Dr. Pr. G., om Engeland in oorlogtoestand van suiker voorzien te houden, en dan klagen Fransche bladen, dat er uit Nederland door particulieren aardappels naar Duitschland mogen worden verkocht!

Van den overigen inhoud van dit Merc. Nr. wordt nog genoemd: Vluchtige oliën, door Prof. P. van der Wielen. — De breeding van Californische pap, door J. J. Paerels. — Economisch overzicht van Suriname. — Invoer op Java en Madoera. — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen. — Enz.

Indisch Tijdschrift voor Spoor- en Tramwegen.

In de April-afl. van dit maandschrift het vervolg van S. A. Reitsma's „Eenige bladzijden Indische Spoorwegpolitiek. III. De lijn in het Serajoedal (III. Het tijdperk der Concessiën tot 1895. IV. Gebeurtenissen na 1895). — Verder brengt dit Nr. het vervolg der beschouwingen over gebruik van en beschikking over particuliere spoor- en tramwegen door den

G. ZUURING, Fred, Hendriklaan 121
: Telefoon Schev. 951 :
AMEUBLEMENTEN IN ALLE STIJLEN EN PRIJZEN

— KLEEDJES, KUSSENS, THEEMUTSEN
— POTTERIE UIT VERSCHILLENDE FABRIEKEN
— — — KLEINE MEUBELN — — —

Behangerij - Stoffeerderij - Beddenmakerij - Reparatiën.

A. KOGELS & ZOON

Prinsestraat 52-56 - Tel. 2825. - Den Haag.

Nieuwste modellen LINCOLN SHOES

boven gekleurd Stof
of glacé, rond lak
of glacé.

Laarzen . . . f 10.75
Molières . . . - 9.75

Vraagt onze volledige
catalogus.

Wekelijksche
verzending naar
de Tropen.

Kleermakerij UNICUM

Hofspui 10 (5de Huis van af de) DEN HAAG. - Tel. 4947
Lange Poten.

CHEMISCH REINIGEN
REPAREREEN
KEEREN

VERMAKEN

MODERNISEREEN

OPNIEUW VOEREN

OPPERSEN

OPZETTEN van zijden revers

STOPPAGE (onzichtbaar stoppen)

van Dames en Heerenkleding.

Bijzonder geschoolde Uniformwerkers, te kl. D. en H. Coupeurs

UNICUM bepaald den prijs vooruit.
Alle werkzaamheden geschieden bij ons op eigen atelier.

Verlofgangers!

Koopt geen Spreekmachine alvorens het beroemde merk

His Master's Voice

te hebben gehoord! Het is de eenige spreekmachine, die aan alle eischen van een volmaakt MUZIEK-INSTRUMENT voldoet. ZUIVERE, NATUURGETROUWE WEDERGAVE zonder dien onaangename neusklink, die het verouderde systeem van machines met safternaald eigen is.

Onze Indische agenten hebben steeds groote voorraad machines en platen.

De prijzen der platen zijn in Indië dezelfde als in Holland en verkrijgbaar bij:

N.V. GRAMOPHONE MIJ. „HASSELBACH”

3 Citadelpoort, WELTEVREDEN.

GRAMOPHONE AGENCY,

38' Gambongan, SOERABAJA.

HUTENBACH & Co., MEDAN, (Oeli).

Oostk. v. SUMATRA & ATJEH.

THE AMERICAN IMPORT COMPANY

— 22a Amsterd. Veerkade, Den Haag. —

MAISON MEIJER

Trompstraat 73, bij de Laan van Meerdervoort.

TELEFOON 4050. CUISINIER. TELEFOON 4050.

Levering van Dejeuners, Dinners en Soupers.
Koude en Warme Schotels met bijlevering van
Zilver, Servies (naar keuze), enz. enz.

Levert dagelijksche DINERS aan huis vanaf f 0.80.

Adverteeren doet verkoopen.

Staat (II. In gebruikneming door den Staat van Spoor- en tramwegen).

Weekblad voor Indië.

No. 5 bevat een foto van de leden der Bataviaasche gemeenteraad, met bijschrift van H. van Wermeskerken. — Verder brengt het blad in beeld, het vertrek uit Kertosono van den heer A. W. E. Weijerman, den Chef van exploitatie der S.S. Oosterlijnen, die, zooals bekend is, benoemd werd tot chef der exploitatie der Haagsche Tr. Mij. — Gabriël vervolgt zijn nieuwe serie „Oost-Indische aanteekeningen.

De theecultuur op Java.

In de serie geschriftjes „Onze Koloniën, onder redactie van R. A. van Sandick, is verschenen: De theecultuur op Java, door Dr. A. W. Nanninga, leeraar aan de Middelbare Koloniale Landbouwschool te Deventer. Over het onderwerp is in den laatsten tijd heel wat geschreven, doch meest voor vakkundigen, zoodat dit populair geschreven boekje toch ook weer reden van bestaan heeft.

Wij ontleenen er aan dat de productie van Java in de laatste jaren belangrijk is toegenomen. In 1893 was de opbrengst 8.200.000 pond en in 1912 niet minder dan 60.000.000 pond.

In 1909 werd in ons eigen land nog 36 pCt. vreemde theeën geconsumeerd, tegen 64 pCt. Java-thee.

Leeszaal Heulstraat 17.

Opgave van dagbladen en tijdschriften, ter lezing liggend in de leeszaal van het Hoofdbestuur van „Oost en West“, Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Zonen feestdagen uitgezonderd, geopend is van 's morgens 9—6 uur 's namiddags:

De Planter, De West Suriname, De Surinaamsche Bode, Sumatrapost, Sumatrabode, De Padanger, De Sumatra Courant, Javabode, Bat. Nieuwsblad, Soer. Handelsblad, Nieuwe Soer. Courant, Deli Courant, Atjeh's Nieuws- en Advertentieblad, Preangerbode, Javasche Courant, De Locomotief, De Banier, Het Witte Kruis blad, De Nieuwe Vorstenlanden, De Hofstad, enz., benevens 20 diverse Maleische bladen en tijdschriften en tal van Brochures, Jaarverslagen, enz.

Verscheidene periodieken, waaronder:

Hou en trou, Vrede door Recht, De Stem van Indië, Tijdschrift voor economische geographie, Nederl. Zending-Genootschap, Indisch Genootschap, Weekblad voor den handeldrijvenden en industrieelen middenstand, Exportblad, Cultura, Deutsche Kolonial Zeitung, Ned. Zendingbode, Weekblad voor Indië met Dames Weekblad, Insulinde, Deutsche Wochenzeitung für Niederland und Belgien, La Gazette de Hollande, Ned. Staatscourant, enz.

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; Het Soer. Handelsblad; De Sumatra Post; De Sumatra Bode; Tjahaja Sumatra; De Ind. Mercur; Weekblad voor Indië; De Banier; De Ind. Gids; De vrouw in de XXe eeuw; Neerlandia; Bandera Wolanda; Koloniaal Tijdschrift; Vrede door Recht; Onze Vloot; Maandblad voor Vrouwenkiesrecht; Theosophisch Maandblad; Handelsberichten van het Min. van Landbouw, Korte ver. voor Landbouw, Nijverheid en Handel; Publicaties v. h. Ned. Ind. Landbouw Syndicaat; Archief v. d. Suiker-Industrie in Ned. Indië (I); Brochures, enz. benevens een Bibliotheek.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

VERGADERING VAN HET HOOFDBESTUUR van de vereeniging „Oost en West“, op Zaterdag 3 Juli 1915, ten 1½ ure n.m. in het „American Hotel“, Leidsche plein te Amsterdam.

Voor de Agenda zie vorig „Kol. Weekblad“.

JAARLIJKSCHE ALGEMEENE VERGADERING van de Vereeniging „Oost en West“, op Zaterdag 3 Juli 1915, ten 2½ ure n.m. in het „American Hotel“, Leidsche plein te Amsterdam.

Voor de Agenda zie vorig „Kol. Weekblad“.

Van de N.V. „Boeatan“:

Elfde Jaarverslag.

Er valt over het afgelopen jaar van „Boeatan“ weinig mede te deelen en dit weigende is in hoofdzaak: dat zij, als zoovele verkoopers van hoofdzakelijk luxe-artikelen, geen goede zaken gemaakt heeft, mede onder den druk van den grooten oorlog.

Uit het hierna volgend financieel verslag blijkt dan ook, dat het totaal nadeelig saldo op 31 December 1914 vrij belangrijk is, in stede van minder dan het vorige jaar, zooals wij gehoopt hadden.

Het bezoek van belangstellenden, ook van vreemdelingen, was, zooal in onze tentoonstellings- en verkooplokalen Heulstraat 19, als in de daarachter gelegen theesalon, veel geringer dan verleden jaar.

De reden hiervan ligt voor de hand: Juist in de zomermaanden, den vacantielijd, waarin anders die bezoeken het drukst loopen, ontstond nu de wereldbrand, welke ook op financieel gebied hier te lande een paniek te weeg bracht en de vreemdelingen onverwijd naar hunne haardsteden deed terugkeeren.

Zooal bij het Sint-Nicolaas, als bij het Kerstfeest heeft „Boeatan“ terdege kunnen merken, dat door het groote publiek geen uitgaven werden gedaan, die niet tot het strikt noodige behoorden.

(1) Korte verslagen van de Verg. der Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Aan tentoonstellingen op kunstnijverheidsgebied is dit jaar weinig gedaan, zoodat voor „Boeatan“ ook geen gelegenheid bestond daaraan deel te nemen.

Omtrent den te weinig in het oogvallenden stand en de onvoldoende localiteit van het thans door „Boeatan“ geoccupeerde pand valt nog steeds hetzelfde op te merken, als in vorige jaren. De middelen en tijdsomstandigheden laten nu echter allerminst toe daarin verbetering te brengen. Veel wordt evenwel goedge maakt door eene smaakvolle en zorgvuldige manier van ten toon stellen, zoowel in de winkel-lokalen als bij het breede uitstaraam.

Ook in Ned. Oost- en West-Indië schijnt gedurende den oorlog de belangstelling in het streven van „Boeatan“ er niet op vooruitgegaan te zijn. Onze correspondenten lieten minder van zich hooren, de uitvoering van verschillende bestellingen, waarvoor het bedrag reeds geruimen tijd geleden door ons werd overgemaakt, laat nog steeds op zich wachten, ook al, zooals sommigen ons schreven, omdat men huiverig was onder de heerschende onzekere omstandigheden goederen te verzenden.

Van de met zooveel verlangen verbeide, hoe langer hoe meer noodige organisatie ten bate der huisvlijt-arbeiders over heel den Ned.-Indischen Archipel, vernamen wij, helaas, nog niets.

De „Boeatan-commissies“, welke wij een paar jaar geleden in de verschillende huisvlijt-centra trachten tot stand te brengen, om o.a. door hare tusschenkomst onze bestellingen te doen en langs dien weg de Inlandsche nijveren meer en meer doelmatig te helpen, zijn sedert niet in aantal toegenomen. Van de enkelen, die reeds gevormd waren, werden dit jaar weinig teekenen van leven waargenomen. Wij koesteren echter de hoop, dat onder gunstiger tijdsomstandigheden ook hierin verbetering zal komen en herhalen hier: wij verwachten van degelijke samenwerking tusschen Nederland en de Ned.-Indië veel nut, als een blijvende organisatie, vooral zoo deze van overheidswege ginds kon worden gesteund.

Er mag niet langer worden gewacht met het nemen van doortastende maatregelen, om het nog bestaande goeds en moois op Inlandsch kunstnijverheids- en huisvlijtgebied niet voor altijd verloren te doen gaan. Blijft de toestand, zooals die nu is, dan zal er binnen weinig jaren niets meer over zijn, waarop met vrucht voortgebouwd kan worden; dan gaat 't ginds zooals in andere landen is gebeurd, met name in Nederland zelf, waar, uit gebrek aan waardeering en aanmoediging, de volkskunst uit moest sterven.

De ondervinding heeft geleerd, hoe door doelmatige hulp, voornamelijk bestaande in een gezonde regeling voor de vervaardiging en den afzet van verschillende artikelen, gelijk o.a. in Skandinavië en Finland het geval is, de in zoo menig opzicht weldadige huisvlijt kan worden in stand gehouden en bevorderd. „Boeatan“ hoopt haar taak zoo lang te kunnen houden, totdat ook Ned.-Indië een dergelijke regeling rijk is. Natuurlijk konden onder de gegeven omstandigheden in het laatste halfjaar veel minder bestellingen en aankopen door „Boeatan“ worden gedaan, te meer daar er nog een groote voorraad van allerlei goederen aanwezig is.

Bij den Raad van Beheer is het denkbeeld gerezen, om, zoodra deze afschuwelijke oorlog geëindigd zal zijn, te 's-Gravenhage een meerdaagsche, extra-mooie tentoonstelling met verkoop (*passar malam* of *fancy fair*) te houden, welke zekerlijk de algemeene belangstelling in het fraaie handwerk uit onze koloniën weer zal doen opleven. Wij roepen daarvoor reeds nu de medewerking in van belangstellenden, zoowel hier te lande als in Ned. Oost- en West-Indië, en zien volgaarne gedachtenwisseling, hetzij mondeling of schriftelijk, tegemoet omtrent den opzet en de latere uitvoering van dit plan, dat zoo spoedig mogelijk dient voorbereid te worden.

In de samenstelling van den Raad van Beheer kwam gedurende het afgelopen jaar geen verandering. Reeds in ons vorig verslag maakten wij melding van het toen aanstaaende aftreden van mejuffrouw C. Loebèr en hare vervanging door mejuffrouw J. A. Witschey, als directrice. Zoowel deze als de beheerster van het theesalon, mejuffrouw S. Mayer-Jaeger, kweten zich met ijver en toewijding van haar taak.

De Raad van Beheer:

G. A. VAN BERESTEYN-TROMP, Voorzitter.
Ch. P. J. BLOK, Secretaris.
A. H. HUART, Thesaurier.
H. W. ZILCKEN-VAN BAAK, Lid.

Nota van Toelichting bij de Verantwoording over 1914.

Winst- en verlies-rekening. Het nadeelig saldo op 31 December 1914 bedraagt f2718.95½ — waaronder begrepen is het nadeelig saldo over 1913 ad f916.18½ —, zoodat de vennootschap in dit jaar f1802.77 is achteruitgegaan, ofschoon op Onkosten, Beleggingen en Inventaris pl.m. f233 minder was af te schrijven dan in 1913.

Het bedrag van den omzet was f4246.81½ (f3483.82½ E/R en f762.99 Consign.), tegen f7688.62½ (f5702.49½ E/R en f1986.13 Cons. in 1913), f9486.76½ (f7256.32 E/R en f2230.44½ Cons. in 1912), f7933.63½ (f7631.58½ E/R en f302.05 Cons. in 1911).

De Onkostenrekening beliep thans f3548.74½ tegen f3560.80 in 1913, f3589.89½ in 1912 en f3290.85 in 1911, zijnde circa 83.5, 46.3, 37.8 en 41.5 pCt. van den omzet. Onder deze kosten zijn niet opgenomen de afschrijvingen op Inventaris in genoemde jaren.

De bijzonderheden omtrent de rekening Winkelgoederen zijn vermeld in bijlage A, aangevende eene volledige specificatie der rekening voor elke rubriek, waardoor is na te gaan, welk resultaat elk dier rubrieken heeft opgeleverd. Er is slechts een winst gemaakt van f723.11, tegen f3229.55½ in 1913, f3142.28 in 1912 en f4081.02 in 1911.

Op Commissie-rekening was een voordelig bedrag te boeken van f288.34, voortspuitende uit commissie op den verkoop van goederen van diverse consignatarissen.

Bijlage A geeft verder aan, dat in 1914 door de Vennootschap werd aangekocht voor f1331.90; bijlage B bevat meer uitvoerig die aankopen met de daarop gevallen kosten. In 1913, 1912 en 1911 bedroegen die aankopen resp. f3156.51, f3540.50 en f2561.48. Aan vrachten, inkomende rechten en uitgaven tot betere verkoopbaar-making drukken daarop nu f344.16½, tegen f367.04½, f240.67 en f293.68½ resp. in 1913, 1912 en 1911, overeenkomende met 25.8, 11.6, 6.8 en 11.4 pCt. Het groote percentage over 1914 vloeit voort uit de omstandigheid, dat onder de uitgaven, tot betere verkoopbaar-making, ook begrepen zijn de onkosten, gevallen op de samenstelling van enkele soorten voorwerpen, zooals tea-cosy's, kussens, aanvatters, enz. en die bij den verkoop dier voorwerpen wederom werden terugontvangen. Eene taxatie van het restant aan Winkelgoederen op ultimo December 1914 geeft aan f16017.63 (f17825.39 in 1913, f15706.45 in 1912 en f16261.23 in 1911), waarbij ook weer voor overjarige restanten in sommige gevallen een laag verkoopprijs moest

UITGAVE van de N.V. Boekdrukkerij v.h. Firma
T. C. B. TEN HAGEN en bij alle Boekhandelaren
verkrijgbaar:

Moderne Kookkunst.

VERZAMELING

VAN

uitgezochte en beproefde Recepten, Opmerkingen over het toedienen der spijzen en wijnen, over het samenstellen van Menu's, opmerkingen over gereedschap, voorraad, enz.

BENEVENS RUIM

100 Afbeeldingen van Opgemaakte Schotels

EN EEN

ALPHABETISCH REGISTER

BEWERKT DOOR

FRANÇOIS BLOM,

Cuisinier te 's-Gravenhage.

BEKROOND MET DE GOUDEN MEDAILLE

op de Voedings-Tentoonstelling te Parijs 1889

en de Kookkunst-Tentoonstellingen te

Antwerpen 1889 en 's-Gravenhage

1892 en met het Eere-Diploma

op de Tentoonstelling te

's-Gravenhage 1905.

Beste veel vermeerderde en verbeterde druk.

Prijs: ingenaaid f 3.00

gebonden 3.50

worden aangenomen. Van het taxatie-bedrag werd ook nu 30 pCt. als balanswaarde aangenomen. De gedetailleerde inventaris van de restanten was ter beschikking van de commissie van onderzoek.

Evenals in alle zaken van kunst, enz. is de achteruitgang in verkoop en derhalve in winst toe te schrijven aan den tegenwoordig gedruken toestand door den oorlog.

Aan rente kon dit jaar worden gekweekt een bedrag van f 405.64 tegen f 330.22 in 1913, f 226.92 in 1912 en f 124.39 in 1911. Tot dit resultaat heeft ook bijgedragen het hogere rentecijfer, ontvangen voor de gedeponeerde gelden.

Bijlage C geeft eene specificatie van de onkostenrekening, waaronder is opgenomen een som van f 40.—, besteed voor eene schilderij, namens de Vennootschap aangeboden aan de aftredende Directrice, Mevrouw Loebèr, als huwelijks-geschenk.

Door den oorlogstoestand werd na 28 Juli 1914 geen effectenbeurs gehouden, zoodat voor de vaststelling van de waarde der aanwezige effecten op 31 December 1914 de koersen op eerstgenoemde datum zijn genomen, waardoor een voordeelig koersverschil van f 110.— werd verkregen. Bijlage D geeft die waarde aan.

De Hoofden Inventaris en Publicatiën gingen beide voor f 1.— op nieuwe rekening over, waardoor voor eerstgenoemd Hoofd eene afschrijving van f 31.11½ noodig was.

In 1914 werden geene aandelen geplaatst; door den heer R. Huygen de Raat werden, bij diens vertrek naar Indië, de in zijn bezit zijnde 4 aandelen aan de vennootschap geschonken. Het bedrag dier aandelen is als winst beschouwd en blijven dus 87 aandelen in portefeuille.

Het saldo in kas beliep f 690.54½ en komt overeen met het kasboek der Directrice; bedoeld kasboek, alsmede de aanwezige effecten van bijlage D, zijn aan de commissie van onderzoek vertoond.

Op bijlage E komt de rekening voor met de heeren Scheurleer en Zoonen met een saldo in het voordeel der vennootschap van f 5664.91.

Bijlage F geeft de sommen aan, door de Vennootschap nog schuldig aan diverse consignatarissen; de afrekening zal zoo spoedig mogelijk plaats hebben.

Bijlage G betreft de bijdragen, door diverse correspondenten nog aan de Vennootschap verschuldigd tot een totaal bedrag van f 1285.50½, w.o. f 20.88 door wijlen den heer G. K. B. Agerbeek, waartomtrent met diens familie reeds eene correspondentie is geopend.

Bijlage H. omvat eene specificatie der op 31 December 1914 nog van diverse debiteuren te innen sommen tot een totaal van f 98.75½.

Van de in commissie gegeven goederen is f 165.15 op nieuwe rekening overgebracht.

Het kapitaal der Vennootschap bleef ongewijzigd op f 30.000.

's-Gravenhage, 1 April 1915.

De Raad van Beheer:

w.g. G. VAN BERESTEYN-TROMP, Presidente.
HUART, Thesaurier.

Balans op 31 December 1914.

DEBET.

Aan Winst- en Verliesrekening	f 2718.95½
Aan Publicatiën	" 1.—
Aan Scheurleer en Zoonen	" 5664.91
Aan Winkelgoederen	" 9610.58
Aan Beleggingen	" 5836.68
Aan diverse correspondenten	" 1285.50½
Aan diverse debiteuren	" 98.75½
Aan goederen in commissie	" 165.15
Aan Inventaris	" 1.—
Aan Kassa-rekening	" 690.54½
	f 26073.08

CREDIT.

Per Kapitaal-rekening	f 30000.—
Af: Aandelen in portefeuille	" 4350.—
	f 25650.—
Per diverse consignatarissen	" 423.08
	f 26073.08

Winst- en Verliesrekening over 1914.

DEBET.

Aan nadeelig saldo over 1913	f 916.18½
Aan Inventaris	" 31.11½
Aan Onkostenrekening	" 3548.74½
	f 4496.04½

CREDIT.

Per Aandelen in portefeuille (winst d. schenking)	f 200.—
Per Subsidieering	" 50.—
Per Interestrekening	" 405.64
Per Commissierekening	" 288.34
Per Winkelgoederen	" 723.11
Per Beleggingen (voordeelig koersverschil)	" 110.—
	f 1777.09
Nadeelig saldo	" 2718.95½
	f 4496.04½

's-Gravenhage, 1 April 1915.

De Raad van Beheer:

w.g. G. VAN BERESTEYN-TROMP, Presidente.
(w.g.) HUART, Thesaurier.

's-Gravenhage, 12 Mei 1915.

Aan Heeren Aandeelhouders der Naamlooze Vennootschap „Boeatan”.

Gevolg gevende aan de ons in Uwe vergadering dd. 28 Mei 1914 verstrekte opdracht, hebben wij de Balans over 1914 van Uwe Vennootschap met de Winst- en Verliesrekening en verdere aan ons overgelegde bescheiden onderzocht, en ons vergewist van de aanwezigheid der in de Balans vermelde waarden, voor zoover daarin sedert ultimo December geene wijziging was gekomen.

Hoezeer het betreurende, dat, tengevolge van de tijdsomstandigheden, de geldelijke uitkomsten bij verre na niet die van het vorige boekjaar konden evenaren, en dat, in weerwil van enkele buitengewone baten, ten slotte een belangrijk

verlies moest worden geconstateerd, is het ons aangenaam te kunnen verklaren, dat wij, met waardeering van de zorgvuldige en accurate wijze, waarop de administratie werd gevoerd, daaraan zonder eenige restrictie, onze goedkeuring kunnen hechten. Mitsdien hebben wij de eer tot onveranderde vaststelling der Balans, met decharge van het Bestuur, te adviseeren.

De Commissie van verificatie:

(w.g.) A. H. G. FOKKER.
" H. E. LEVERT.
" K. H. H. v. BENNEKOM.

Van het Informatie-bureau:

(Heulstraat 17, Den Haag).

Utzending voor den Ned.-Indischen Staatsdienst.

De Minister van Koloniën maakt bekend, dat voortaan in het begin van iedere maand in de „Nederlandsche Staatscourant” zal worden geplaatst eene opgave van te vervullen betrekkingen bij 's lands dienst in Nederlandsch-Indië, waarin moet worden voorzien door uitzending vanwege het Departement van Koloniën.

Voor de volgende betrekkingen bestaat thans gelegenheid tot mededinging:

Ambtenaar bij de rechterlijke macht.
Ambtenaar bij den bureaudienst.
Gouvernementsarts bij den burgerlijken geneeskundigen dienst.
Tijdelijk gouvernements-arts bij den dienst der pestbestrijding.
Verpleegster 1ste klasse in de militaire hospitalen.
Veearts bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst.
Scheepsbouwkundig ingenieur.
Ingenieur voor de gouvernementgebouwen.
Civiel-ingenieur, Opzichter, tijdelijk bouwkundig opzichter bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken.

Ingenieur, tijdelijk geoloog, opziener, bij den dienst van het mijnwezen.

Opziener 3de klasse bij den dienst der Ombilijnlijnen.

Civiel-ingenieur, Adjunct-afdeelingsschef, Adspirant-adjunct-afdeelingsschef, Opzichter, tijdelijk Onder-opzichter, Onder-opzichter voor het signaalwezen, Werktuigkundig teekenaar, bij den dienst der Staatsspoorwegen.

Onderopzichter bij den Sumatra-Staatsspoorweg.

Adspirant-ingenieur, Electro-technisch ambtenaar 1ste klasse, Electro-technisch ambtenaar 2de klasse, Commies, bij den post-, telegraaf- en telephoondienst.

Leeraar bij het middelbaar technisch onderwijs (electro-technisch ingenieur of werktuigkundig ingenieur met praktische ervaring op electro-technisch gebied).

Onderwijzer 3de klasse bij het openbaar Europeesch lager onderwijs.

Onderwijzeres 3de klasse bij het openbaar Europeesch lager onderwijs.

Adjunct-Gouvernements-accountant.

Adjunct-landmeter bij het kadaster.

Opzichter bij de bevoeiingswerken ten behoeve van den landbouw.

Derde stuurman, Leërling-machinist, bij de Gouvernements-marine.

Onderofficier-administrateur 2de klasse bij de gewapende politie.

Europeesch detachements-commandant 2de klasse bij de gewapende politie.

Baas-zadelmaker bij het gevangeniswezen.

Baas-leerlooier bij het gevangeniswezen.

Zij, die voor een dezer betrekkingen in aanmerking wenschen te komen, kunnen zich tot het verkrijgen van inlichtingen wenden tot de afdeling „Personeel” van het Ministerie van Koloniën.

(Nederlandsche Staatscourant van
3 Juni 1915, No. 127).

Mijningenieurs voor Indië.

Bij het mijnwezen in Nederlandsch-Indië kunnen in vasten of in tijdelijken dienst, in het laatste geval ten minste voor een tijdvak van drie jaren, worden geplaatst ingenieurs, bij voorkeur Nederlanders, komende in de eerste plaats in aanmerking zij die te Delft, Berlijn, Aken, Claushtal, Freiburg i/S., Brussel, Leuven of Luik gediplomeerd zijn, terwijl de in Duitschland geëxamineerden ten minste in het bezit van het diploma van bergingenieur moeten zijn.

Buitenlanders zullen voorschans slechts voor tijdelijken dienst kunnen worden uitgezonden, doch met het vooruitzicht om desverkiezende bij gebleken geschiktheid en gelegenheid tot plaatsing in vasten dienst over te gaan.

De aanvangsbezoldiging van hen, die in vasten dienst worden aangesteld bedraagt f 350 (driehonderd vijftig gulden) 's maands, met twee jaarlijksche verhoogingen van f 50 (vijftig gulden) 's maands elk, alzoo tot een maximum van f 1000 (een duizend gulden) 's maands.

In verband met practijk kunnen al dadelijk eene of meer verhoogingen worden toegekend. In geval van plaatsing in tijdelijken dienst bedraagt de aanvangsbezoldiging voor pas afgestudeerde ingenieurs f 400 (vierhonderd gulden) 's maands en voorts voor hen die practijk hebben van minder dan twee jaar ten hoogste f 450 (vierhonderd vijftig gulden) 's maands, voor hen die meer dan twee, doch minder dan vier jaar practijk hebben f 500 (vijfhonderd gulden) tot ten hoogste f 550 (vijfhonderd vijftig gulden) 's maands, en voor hen die meer dan vier jaar practijk hebben f 600 (zeshonderd gulden) tot f 800 (achthonderd gulden) 's maands, al naar gelang van omstandigheden.

Aan de tijdelijke mijningenieurs worden twee jaarlijksche verhoogingen elk van f 50 (vijftig gulden) 's maands toegekend.

De aandacht van gegadigden wordt er op gevestigd, dat in geval van overgang van tijdelijken in vasten dienst, geene aanspraak bestaat op eene hogere bezoldiging dan genoten zou zijn wanneer de opnemings in vasten dienst dadelijk bij de indiensttreding had plaats gehad.

Ten aanzien van reis- en verblijfskosten en binnenlandsche verloven in Nederlandsch-Indië zijn op de tijdelijke ingenieurs toepasselijk de bepalingen geldende voor ambtenaren in vasten dienst daar te lande.

G. J. R. VAN DER GAAG & ZOON
GROENMARKT 27
TELEPHOON No. 2512

□ □ DROGERIEN :: :: CHEMICALIËN □ □
□ DEPOT DER MEEST BEKENDE BINNEN- □ □
□ □ EN BUITENLANDSCHE SPÉCIALITÉS □ □

HEINEKEN'S
Glazenwasscherij

STOOM JALOUZIEËN- EN ROLLUIKENFABRIEK

Fabriek van Geschilderde
: Gordijnen :
in meer dan 500 dessins
KLENUS Stofzuigmachine

Hof- en Rijksleveranciers

'S-GRAVENHAGE

Kettingstraat No. 6 - Telefoon 2478

Kledingmagazijnen P. VAN DEN BRUL

AMSTERDAM

Nieuwendijk 184.

DEN HAAG

Veenestraat 15.

HOORN

Groote Noord 9.

LEEUWARDEN

Nieuwe Stad 94.

GRONINGEN

Heerenstraat 24
en 59.

ONZE GEMAAKTE

HEEREN-, JONGEHEEREN-
en KINDERKLEEDING

is BEKEND SOLIDE en munt
uit door Eleganten Pasvorm
en KEURIGE AFWERKING

Kleedermakerij van den eersten rang

Tandborstels, Badmutsen, Sponsen
Bandages en Gordels.

WED. G. STREITWOLF,

Telefoon 2413.

105, Noordeinde 105.

HEEREN- EN DAMESKLEEDERMAKERIJ EN
REPARATIE-INRICHTING

„DE NIJVERHEID”

Eigen grote Chemische Wasscherij.

Huidenstraat 32 - Amsterdam - Tel. 6130

Billijkste, speciale Inrichting voor het
Chemisch reinigen, repareren Model-
persen, keeren en veranderen van alle
Heeren- en Dameskleding en alle
voorkomende goederen.....

Vraagt onze prijsopgaaf, vastgesteld maande-
lijks tarief voor onderhoud Uwer Kleding en
Garderobe, Reparatiën, Chemisch reinigen en
Modelpersen.....

Adverteeren doet verkoopen.

Aan de uitzending naar Indië is verbonden:

a. vrije overtocht naar Indië als gouvernementspassagier der 1ste klasse, c.q. ook voor het wettig gezin, en voor hen die in tijdelijken dienst worden geplaatst, gedurende één jaar op denzelfden voet recht op overtocht naar Europa, na afloop van den driejarigen tijdelijken dienst, niet gevolgd door eene vaste aanstelling, dan wel binnen drie jaar (eveneens zonder dat zoodanige aanstelling heeft plaats gevonden) in geval van ontslag, mits dat niet in verband met de laatste alinea van deze bekendmaking de verplichting medebrengt om gelden terug te storten;

b. eene tegemoetkoming in de kosten van uitrusting ten bedrage van f 1500 (een duizend vijfhonderd gulden) voor hen die voor vasten dienst worden uitgezonden en ten bedrage van f 1000 (een duizend gulden) voor hen die voor tijdelijken dienst worden uitgezonden;

c. eene voorloopige bezoldiging van f 150 (een honderd vijftig gulden) 's maands, ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië;

d. voor gehuwden, die voor vasten dienst uitgezonden worden, uitkeering van het bedrag van eene maand der activiteitsbezoldiging, als tegemoetkoming in de verplichte huwelijksbijdrage ten behoeve van het weduwen- en weezenfonds voor Europeesche burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië; voor gehuwden die voor tijdelijken dienst bestemd zijn, verhooging van de tegemoetkoming voor uitrustingskosten met het bedrag van eene maand der activiteitsbezoldiging.

Zij die in aanmerking wenschen te komen, behooren zich bij gezegd adres te wenden tot het Departement van Koloniën, onder overlegging van de vereischte stukken. (Nederlandsche Staatscourant van 15 Juni 1915 No. 137).

Adspirant-Commissaris van politie bij de Algemeene Politie in Ned.-Indië.

Ter plaatsing op den cursus tot opleiding van aspirant-commissarissen van politie te Batavia kunnen spoedig naar Nederlandsch-Indië worden uitgezonden vier personen, niet ouder dan 27 jaren, die in het bezit zijn van een diploma van met goed gevolg afgelegd eindexamen eener hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus in Nederland of in Nederlandsch-Indië, dan wel van een getuigschrift, dat een niet geringere algemeene ontwikkeling waarborgt.

Aan de betrekking van aspirant-commissaris van politie, tot welke de uit te zenden personen na hunne aankomst in Indië zullen worden benoemd, is verbonden eene bezoldiging van f 150 's maands, zomede eene vergoeding voor transportkosten van f 15 's maands.

De aspirant-commissarissen van politie, die aan het eindexamen van den tweejarigen cursus hebben voldaan, worden benoemd tot commissaris van politie der 2de kl.

Aan deze betrekking is verbonden:

a. eene bezoldiging van f 250 's maands, opklimmende met 3 driejaarlijksche verhoogingen van f 50 's maands, tot een maximum van f 400 's maands;

b. eene vergoeding voor huishuur van f 100 's maands;

c. eene vergoeding voor transportkosten van f 25 's maands.

De betrekkingen bij de algemeene politie boven den rang van commissaris der 2de klasse zijn die van commissaris der 1ste klasse, adjunct-hoofdcommissaris en hoofdcommissaris, aan welke onderscheidenlijk verbonden zijn maandelijksche bezoldigingen van f 400—f 550, f 550—f 600 en f 600—f 750, terwijl de vergoedingen voor huishuur respectievelijk bedragen f 100, f 100 en f 150 's maands en die voor transportkosten f 30, f 40 en f 50 's maands.

Op de aspirant-commissarissen van politie zijn van toepassing de voor burgerlijke landsdienaren geldende bepalingen omtrent pensioen enz.

Twintig jaren Indische dienst geven aanspraak op pensioen.

Het pensioen bedraagt dan per jaar driemaal de hoogste maandelijksche bezoldiging, genoten gedurende 24 maanden.

Onder zekere voorwaarden kan Nederlandsche Rijks- en gemeentedienst worden ingekocht voor Indisch pensioen (de inkoop som bedraagt één procent van hetgeen in totaal aan bezoldiging is genoten). Die dienst komt dan eventueel voor de helft in aanmerking.

Aan de uitzending is verbonden:

a. overtocht voor gouvernementsrekening als passagier der 2de klasse, c.q. ook voor het wettig gezin;

b. eene tegemoetkoming in de kosten van uitrusting, ten bedrage van f 500 (vijfhonderd gulden);

c. voor gehuwden, uitkeering van eene maand activiteitsbezoldiging, als tegemoetkoming in de verplichte huwelijksbijdrage ten behoeve van het Weduwen- en Weezenfonds van Europeesche burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië;

d. eene voorloopige bezoldiging van f 100 (eenhonderd gulden) 's maands, ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië, tot dien waarop de activiteitsbezoldiging ingaat.

De activiteitsbezoldiging gaat in met den dag van aankomst te Batavia.

Ieder der uit te zenden personen moet zich bij notarieele akte, waarvan de kosten voor zijne rekening komen, verbinden:

1°. tot onverwijld teruggaaf van de gelden, die wegens tegemoetkoming in de kosten voor uitrusting en wegens overtocht naar Nederlandsch-Indië aan hem en te zijnen behoeve worden voldaan, bijaldien hij niet binnen den hem aan te wijzen termijn naar Nederlandsch-Indië ver-

trekt, de reis derwaarts moedwillig afbreekt, of binnen den tijd van vijf jaren na zijne aankomst te Batavia anders dan ten gevolge van welbewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan (een en ander ter beoordeeling van de Regeering), uit 's lands dienst wordt ontslagen;

2°. tot onverwijld betaling van eene som, gelijkstaande aan het netto bedrag — derhalve met aftrek van kortingen ten behoeve van de burgerlijke pensioenen en van het Weduwen- en Weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren — hetwelk door hem aan bezoldiging als aspirant-commissaris van politie zal zijn genoten, bijaldien hij binnen den tijd van vijf jaren na zijne aanstelling als zoodanig, anders dan ten gevolge van welbewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan (een en ander ter beoordeeling van de Regeering), uit zijne betrekking of uit 's lands dienst wordt ontslagen.

De sub 2°. bedoelde betaling wordt bij ontslag uit de betrekking niet of slechts gedeeltelijk gevorderd, wanneer de Regeering zulks om bijzondere redenen billijk of wenschelijk acht. In voorkomend geval bepaalt de Regeering het bedrag dat wel gevorderd zal worden.

Door een vanwege het Departement van Koloniën in te stellen geneeskundig onderzoek zal moeten blijken van lichamelijke geschiktheid voor den Indischen dienst.

Zij die voor uitzending in aanmerking wenschen te komen, behooren zich, zoo spoedig mogelijk bij gezegd adres, te wenden tot het Departement van Koloniën, onder overlegging van hunne diploma's of getuigschriften en de hun daarbij uitgereikte cijferlijsten, alsmede aanbevelingsbrieven of eene opgave van personen bij wie inlichtingen omtrent hen kunnen worden ingevonnen.

In het adres moet worden vermeld plaats en datum van geboorte, of de candidaaf getuigd is en c.q. het aantal en de leeftijd zijner kinderen.

(Nederlandsche Staatscourant van 17 Juni 1915 No. 139).

Opzichters werkplaats voor de Staatsspoorwegen in Ned.-Indië.

Voor den dienst der Staatsspoorwegen in Nederlandsch-Indië wordt gevraagd, ter benoeming tot opzichter der werkplaatsen bij dien dienstak, een theoretisch en praktisch goed onderlegd metaalbewerker, die werkzaam moet zijn geweest in eene moderne draai- en vertrap is met de behandeling der moderne sterke draai- en fraisbanken.

Aan de betrekking is verbonden eene bezoldiging van f 100 's maands, met driejaarlijksche traktementsverhoogingen van f 25 's maands, tot een maximum van f 225 's maands.

Bij de vaststelling van de aan den uit te zenden opzichter toe te kennen aanvangsbezoldiging zal rekening worden gehouden met de door hem verkregen praktische ervaring en met het bezit van diploma's.

Wijders worden toegekend overwerk gelden wegens buiten de vastgestelde werkuren verrichten arbeid, en buitengewone beloningen en premien, voor buitengewonen ijver, voor betoond eenschrokkenheid in gevaar of bij ongevallen, voor goede dienstbetrachting en voor alle andere aan den lande bewezen diensten, die geacht kunnen worden geleid te hebben tot besparing van uitgaven of vermeerdering van inkomsten.

Aan de uitzending naar Indië is verbonden:

a. eene voorloopige bezoldiging van f 100 's maands, ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië en voortdurende tot den dag waarop, volgens de bestaande bepalingen, de activiteitsbezoldiging daar te lande ingaat;

b. overtocht voor gouvernementsrekening (c.q. ook voor het wettig gezin) als passagier der 2de klasse, indien de aanvangsbezoldiging f 150 's maands of meer bedraagt; der 3de klasse indien die bezoldiging minder dan f 150 's maands bedraagt;

c. eene tegemoetkoming in de kosten voor uitrusting van f 750;

d. indien de uit te zenden persoon gehuwd is, uitkeering van het bedrag van ééne maand aanvangsbezoldiging, als tegemoetkoming in de door hem verschuldigde huwelijkscontributie aan het Weduwen- en weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië;

e. de verplichting om — wanneer men binnen 5 jaren na aankomst op Java den dienst verlaat om andere redenen dan welbewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan (ter beoordeeling van de Regeering), of wanneer men niet binnen den aan te wijzen termijn naar Indië vertrekt, dan wel de reis derwaarts moedwillig afbreekt — de tegemoetkoming in de kosten voor uitrusting en overtochtsgelden, benevens andere kosten, welke met zijne uitzending in verband staan, terug te betalen.

Daarom wordt eene verbintenis bij notarieele akte gevorderd.

Sollicitanten moeten zich vóór 4 Juli 1915 aanmelden, bij een op zegel geschreven request, aan het Departement van Koloniën, onder overlegging van:

1°. getuigschriften van de fabrieken en werkplaatsen, waar zij gewerkt hebben en eventuele diploma's;

2°. eene beschrijving van hun levensloop en praktische werkzaamheid.

De requesten moeten inhouden waar en wanneer de sollicitant geboren is, of hij al dan niet is gehuwd en casu quo het aantal en den leeftijd zijner kinderen.

(Nederlandsche Staatscourant van 19 Juni 1915 No. 141).

Stichtsche Hypotheekbank

Boothstraat 15 Utrecht.

5%

PANDBRIEVEN.

Verkrijgbaar:

te Utrecht ten kantore der **BANK**
te Amsterdam bij de Heeren **H. OYENS & ZONEN**
te Rotterdam bij de Heeren
KRAEMER VAN DER KOOY & Co.
te 's-Gravenhage bij de **KORTENAERBANK.**

LUXE BROODFABRIEK PAUL C. KAISER

HOFLEVERANCIER

PROBEERT eens ons

Tarwe en Allinsons Tarwe-
brood. Het wordt bereid van de beste Zeeuwsche Tarwe.

VERKOOPHUIS „HAGA“

STILLE VEERKADE 6-8. TELEFOON 8010

Levering op gemakkelijke betaling-
conditiën van Dames-, Heeren- en
Kinderkleding. — Meubilering.

Telef. H 7857 **J. B. HEIJDEMAN,** Telef. H 7857
CONFISEUR. Valeriusstraat 3. PATISSIER.

Speciaal adres
Uitzending van Dinners.

DEPOT VAN WIJNEN.

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTRAT 42
ELANDSTRAAT 17.

Tel. 4683.

Verhuren Stemmen

Modelhuis SWEELINCK

COMPLETE MEUBILEERING

Speciaal adres voor Repatriëerenden

Sweelinckplein 46 - Den Haag
JOH. J. RIJPSRA & Co.

Algemeene Boekhandel

en
Advertentie-Bureau

van
FIRMA L. J. C. BOUCHER,

Noordeinde 64c. - Den Haag.

Levering van alle binnen- en buitenlandse Boeken
en Tijdschriften.

Door adverteeren in dit blad moet de aandacht op Uwe Firma of Uwe branche gevestigd worden en blijven. Zij, die veronderstellen dat Reclame iets is, waarop dadelijk bezuinigd kan worden, bewijzen, dat zij de reclame niet van den goeden kant bezien.

A. BONS voorh. F. J. HÜBSCHER & ZONEN,

Piet Heinstraat 129. Teleph. H. 6255.
Heeren-, Dames- en Kinderschoeisel.
 Prima Kwaliteit. — Beste Pasvormen.
 Nieuwste Modellen. Ruime Sorteringen.

Vereeniging OOST en WEST. Afdeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187**, zijn van **10-12** en van **2-4** uur inlichtingen te be-
 komen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Schrijf-, Kopieer- en Vertaalwerk.
Teeken- en Schilderlessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Lessen in moderne talen.	Ademgymnastiek en hygiënisch spreken.
Fransche-, Duitsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Lessen aan spraakgebrekkigen.
Opleiding admmissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Handwerklessen.	Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Paedagogische adviezen	Kinderjuffrouw in Indië.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor
 hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families die zich belasten met de
 opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene ver-
 andering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling;
 voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeyst. 100, 's-Gravenhage,	{ Javaansch, Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden	{ Javaansch, Maleisch, Madoereesch.
C. LEKKERKERKER, Insp. Inl. Onderw. Witte Singel 92.	{ Maleisch, Javaansch, Madoereesch, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië.
H. TH. KAL, Laan van Meerdervoort 239 's-Gravenhage,	{ Javaansch, Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Adriaanstraat 47 ^{bis} , Utrecht.	{ Maleisch. Soendaneesch. Battaksch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der
 Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag
 zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.
 door J. H. en H. B.

Prijs: 1 exemplaar f 0.10. 50 ex. f 2.80.

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent
 voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.
 door T. J. BEZEMER.

Prijs: 1 exemplaar 5 cent. 50 ex. f 2.—;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent
 voor frankeerkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma
 MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

- a. Onze West:
- De Kolonie Suriname, door REMAN IRÛS;
 - II. De Kolonie Curaçao, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás” te Curaçao.
 Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankeerkosten
 - b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.
 - No. I. De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
 - No. II. De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.
 Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
 - No. III. De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.
 - No. IV. De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
 - No. V. De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
 - No. VI. De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
 - No. VII. De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
 - No. VIII. De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.
 Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
 - No. IX. De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

„TRANSVALIA”
 PRINS HENDRIKSTRAAT 74
 DEN HAAG.

Nog rijke voorraad
**WOLLEN Ondergoederen en
 WITTE Ondergoederen.**
 Ook nog in Echt Jaeger.

Sigaren Ex- en Import-Maatschappij voorh. L. LANGE.

Leverancier van Z.K.H. PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN,
 HERTOG VAN MECKLENBURG, ENZ.

Lange Voorhout 86. 's-Gravenhage.

Speciale verpakking voor de Tropen.
 HOOGFIJNE LICHTRE BREMER SIGAREN
 GEIMPORTEERDE HAVANA SIGAREN

Vleugels, Piano's Kunstspel-Piano's, Orgels

Verhuur PIANO's van f 5.- p. mnd of f 50.- p. j. af.
 VLEUGELS „ 18.- „ „ „ 180.- „ „

REPARATIE - STEMMEN - RUIL.

Afdeling Gebruikte Instrumenten.

Speciale Inrichting
 voor het gereedmaken voor de TROPEN.

GOOSEN & SWAGERMAN
 DEN HAAG - BOEKHORSTSTRAAT 149

J. v. MOORSEL Schoolstraat 27 - Den Haag - Tel. 2014 **EERSTE HUIS**

in: Stoffen, Mouselines en Witte
 Goederen. :: Stalen op aanvraag.

VERKOOPHUIS

GR. HERTOGINNELAAN 103-105-107
 VALERIUSSTRAAT DEN HAAG
 - Tramhalte Lijn 3 -

Eenig adres voor hen die zich goed
 en voordelig van nieuwe of Tweede-
 hands Meubelen willen voorzien. — —

DAGELIJKS (ook des Zondags) GEOPEND
 van 10 tot 4 uur.

De Nieuwe Meubel- en Spiegelmagazijnen
 van C. D. KREEFT,
 Nieuwstraat 21 Den Haag Telefoon 2638.

COMPLETE
 MEUBILEERING

Huishoudelijke-
en Keuken-Artikelen.
Kolen- en Gasfornuizen.

FRANS VAN WIJK & ZONEN
24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEFOON 773.

Baden en Geysers.
Gas- en Elec. Ornamenten
Haarden en Kachels.

Confiserie en Chocolaterie Royales

J. A. KRUL.

Grand Salon de Rafraîchissements **NOORDEINDE 44,**

Steeds verkrijgbaar onze van ouds bekende
Indische **SPEKKOEK** à f 1.20.

C. A. VAN MONSJOU. VALKENBOSCHPLEIN 15
DEN HAAG.

TELEFOON 2167.

Horloger - Opticien.

P. G. JANSSEN'S
Luxe Verhuur Auto's.

Eenig adres:

KONINGINNEGRACHT 1d,
over Hoofdingang Dierentuin.

Men lette op Telefoon No.

H 852 en H 404

Auto's voor Trouwgelegenheid
en
Maand-Auto's.

A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.

Uitgebreide keuze

BADARTIKELEN

voor Dames, Heeren en
Kinderen.

Maison Spéciale de Trousseaux et Layettes
Noordeinde 6, **BERNARD DRABBE** DEN HAAG
vis à vis Plaats TELEFOON 2162

Specialiteit **Indische Uitrustingen**

Dunne Lingerie's, Katoenen Damast Tafelgoed, Bedlakens,
Sloopen en Goelings in gegarandeerde Indische Maten :-:
BOEKJES MET VOLLEDIGE OPGAVE GRATIS

DISTILLEERDERIJ EERSTE KLASSE

Likeurstokerij „DE GEKROONDE LELIE”.

Jenever
Brandewijn
Cognac

Gestookte
Citroen,
Oranjabitter

Fijne Likeuren in alle sterkten en hoeveelheden verkrijgbaar.

MOBACH & Co. ZUID BINNENSINGEL 20
DEN HAAG TELEFOON H. 1984.

„Het Blousen-Huis”.

PH. BIJMAN.

Hoogstraat 21 Den Haag Telefoon 7293.

BLOUSES
COSTUUMROKKEN

PEIGNOIRS
JAPONNEN

In alle genres: EXTRA GROOTE maten.

Verzending naar de Tropen.

Brengt een bezoek aan **BOEATAN**
: Magazijnen van **INDISCHE KUNSTNIJVERHEID** :

VESTIGT U IN ARNHEM OF OMSTREKEN

VELP — STEEC ELLECOM — DIJEN — OOSTERBEEK — HEELSUM — RENKUM.

Inlichtingen gratis Bureau V. V. V. Stationsplein 15, ARNHEM en bij de Secretarissen der verschillende V. V.'s.

's-Gravenhaagsche Manege,
Kazernestraat 46-48. - Telefoon 3065.
Oudst Etablissement.
1ste Klasse Rijonderwijs.
R. J. J. HIEMSTRA, Directeur.

WISBRUN & LIFFMANN.
Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.
DAMES MODEARTIKELN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWELN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.
BALARTIKELN.

P. B. VAN MOORSEL & Co
Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag
Goedkoopst adres voor het geheel
of ged. installeren van woningen.